

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ 2005 – 2010

2005 – 2010 роки для історичного факультету – продовження періоду новацій, перемін, що розпочався 1991 року, і перспектив. Але насамперед, це роки продовження багаторічних традицій, закладених ще 1865 року, підтриманих і розвинутих багатьма поколіннями викладачів і студентів.

Із незалежністю України з'явилися нові можливості для реформування навчального процесу, розширення міжнародних зв'язків, а приєднання нашого університету до Болонської хартії європейських університетів відкрило доступ до європейського освітянського простору.

Співпраця на якісно новому рівні з міжнародними інституціями, науковими і освітянськими закладами визначили додаткові напрями діяльності, конкретні завдання, які вирішуються колективом нашого факультету. На факультеті працює професорсько-викладацький склад професійна підготовка якого відповідає самим високим вимогам. Кількість викладачів з науковим ступенем складає 93 %. – 8 професорів, 7 докторів і 34 кандидатів наук. Середній вік викладачів – 45 років.

Запорукою ефективної роботи колективу є поєднання знань та досвіду професорів і доцентів з ентузіазмом, енергійною працею молодого покоління викладачів. Професори Гребцова І.С., Дзиговський О.М., Дьомін О.Б., Попова Т.М., Самойлов О.Ф., Урсу Д.П., доценти Бондар Р.Д., Булатович С.А., Немченко І.В., Радзиховська О.О., Черних І.Д. передають молодим колегам факультетські традиції викладача і вихователя.

Викладачі молодшого покоління є нашими випускниками. Вони навчалися в аспірантурі на історичному факультеті за спеціальностями “археологія”, “етнологія”, “історія України”, “всесвітня історія”. Кандидатські дисертації захистили Васильєв О.В., Кіосак Д.В., Ковальський С.В., Луговий О.М., Петровський Е.П., Піструїл І.В., Полторак В.М., Середа О.Г.

Високий авторитет і професійний рівень наших викладачів підтверджується бажанням випускників інших навчальних закладів України і зарубіжжя писати під їхнім керівництвом і консультуванням кандидатські і докторські дисертації. У професора Гребцової І.С. закінчили аспірантуру двоє громадян Росії. Професор Урсу Д.П. був науковим керівником викладача з Симферопольського університету. Консультантом докторантки з Харківського технічного університету був професор Дьомін О.Б. Професор Хмарський В.М. консультував двох докторанток з Одеського державного економічного університету. Захистили дисертації під його керівництвом співробітники Одеської філії Академії управління при Президентові України, Миколаївського державного аграрного університету, Центрального державного архіву зарубіжної україніки. Аспіранти і докторанти

Кушнір В.Г. - декан

Мілевич С.В.- заступник декана з навчальної роботи

Засідання спеціалізованої вченої ради

захищають свої дисертаційні дослідження на історичному факультеті у спеціалізованій раді (голова Сминтина О.В., вчений секретар Петрова Н.О.).

У 2006 році факультет перейшов на навчання студентів за кредитно-модульною системою (КМС). За вимогами КМС перероблені програми та навчальний план для студентів денного відділення. До 50% збільшена кількість годин, відведених для самостійного навчання студентів.

З метою рівномірного розподілу навантаження студентів, започатковано викладання навчальних дисциплін за блоковою системою, яка передбачає проведення підсумкового контролю до закінчення семестру.

Важливою складовою навчальних дисциплін, особливо спеціальних курсів, є наукові розробки викладачів.

Кафедрою археології та етнології України (завідувач д.і.н., проф. Сминтина О.В.) досліджувалась історія розвитку археології на півдні України, палеоісторичні процеси в Північно-Західному Причорномор'ї в IX – VI тис. до н.е. Виявлені та узагальнені джерела XIX – XX століття з етнокультурних процесів на півдні України. Досліджено культурно-побутові особливості та чинники, що впливали на збереження самосвідомості українського, молдавського та російського населення на теренах Одещини. До наукового обігу через публікацію окремими статтями, розділами збірок чи монографій, випусків спеціальних

**Вінцовський Т.С. –
заступник декана з
навчальної роботи**

архівних, у тому числі у виданнях Болгарії, Росії, Молдови, Польщі, Румунії введена чимала кількість різноманітної інформації з актуальних проблем етнології.

Кафедрою вперше досліджувалась проблема впливу Голодомору 1932-1933 років на Одещині на матеріальну і духовну культуру сільського населення.

Зусиллями викладачів кафедри історії стародавнього світу і середніх віків (завідувач к.і.н., доц. Немченко І.В.) відроджуються візантиністські студії, вивчається діяльність таких наукових установ як Одеський і Санкт-Петербурзький археологічні інститути, Російське Археологічне Товариство.

Продовжується дослідження тенденцій розвитку культури античної, середньовічної та ранньомодерної Європи у світлі методик інтелектуальної історії, історичних концепцій представників різних наукових напрямків.

Кафедрою історії України (завідувач д.і.н, проф. В.М.Хмарський) розгорнута робота по виданню археографічних збірок біографічного характеру, присвячених науковцям кафедри.

Над проблемами соціально-економічної історії Південної України активно розробляється козацька проблематика, досліджуються проблеми історії торгівлі у регіоні, вивчається етно-конфесійної структури населення міст Південної України кінця XVIII – першої половини XIX ст.

Аналізу суспільно-політичних процесів присвячені розвідки переважно з історії регіону XX століття.

Наукова проблематика кафедри нової та новітньої історії (завідувач д.і.н., проф. Дьомін О.Б.) спрямована переважно на визначення співвідношення суспільного і особистого вимірів у різні історичні епохи на просторах Євразії та Америки. Разом з тим, досліджуються й актуальні проблеми регіональної історії. Зокрема вивчались передумови і специфіка поширення благодійності і меценатства на Півдні Російської імперії, роль наукової спільноти в системі університетської науки. Аналізувалась роль особистості в суспільному розвитку. Приділена увага вивченню соціокультурних параметрів ранніх етапів модернізації суспільств Азії, особливостям воєнних конфліктів в країнах Азії, Африки, Латинської Америки.

За п'ятирічний період видано сотні статей, тез наукових доповідей в Україні і за межами країни. Частина з них вийшла друком у факультетських наукових збірках: «Записки історичного факультету», «Лукомор'є. Археологія, етнологія, історія», «Libra», «НОВИК», «Воронцовські читання».

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Всього
Монографії	1	4	2+4*	3+2*	1*	4+4*	25
Статті	103	178	167	68	86	230	832
Тези	10	20	24	16	10	20	100
Публікації за межами України	3	40	29	13	11	14	110
Всього	114	202	197	98	108	258	977

*колективних

Для удосконалення навчально-виховного процесу, підвищення професійних якостей викладачів, підвищення ефективності наукових досліджень велика увага приділялась міжнародному співробітництву, особливо з вищими науковими і навчальними закладами Польщі, Росії, Румунії.

Проведені міжнародні наукові конференції. Тільки у 2007 році пройшли: українсько-польська конференція “Поляки на півдні України”, “Історія археологічних досліджень Північно-Західного Причорномор'я”, “Липовани: росіяни-старообрядці на Дунаї” (історія

і культура), Міжнародний науковий симпозиум “Інтеграція археологічних та етнографічних досліджень”, куратором якого є Сибірське відділення РАН.

Щорічно на факультеті виступали з лекціями викладачі і науковці з різних країн. Так у 2007 році у нас побував професор університету Фордхам (США) Алан Гілберт, професор університету Ка Фоскарі (Венеція, Італія) Паоло Бяджі, викладач Опольського університету Томаш Цисельський, доценти Самарського педагогічного університету університету Смирнов та Мочанов В.П. Співпраця з цими країнами особливо перспективна, оскільки ми маємо спільні об’єкти досліджень.

У 2005 і 2006 роках в Галаці проведено дві конференції за наслідками яких визначені найбільш актуальні питання співпраці у науковій сфері на найближчу перспективу. Розпочато вивчення джерельної бази історії румунів в Україні і українців в Румунії. Така робота над джерелами актуалізує найпроблемніші питання, стимулює дискусії. За останні три роки на зустрічах зі студентами (у тому числі і нашого факультету) в Галаці, за участю колег з Кахульського, Нижньодунайського університетів обговорювались актуальні проблем регіональної історії. На нашій науковій студентській конференції з доповідями виступали магістри з Нижньодунайського університету.

У травні 2008 року вперше було проведено міжнародну конференцію з проблем вивчення історії Нижнього Подунав’я в двох країнах: в Одесі з наступним виїзним засіданням однієї секції до Тульчі в Румунії.

З 2005 року розпочалась співпраця з Опольським, Вроцлавським і Краківським університетами. Проведено три міжнародні конференції з виданням матеріалів.

У 2007 році розпочато проходження групою українських і польських студентів музейної практики. Група наших студентів побувала у музеях Ополя, Вроцлава, Ченстохови, а поляки відвідували музеї Одеси.

Особлива увага надається організації наукової роботи серед студентів. Показником ефективності проведеної роботи є участь студентів у регіональних, всеукраїнських і міжнародних конференціях, у тому числі, і за межами України: в Росії, Румунії, Болгарії, Молдові. На факультеті щорічно з 2006 року видається збірка наукових статей студентів «Матеріали студентської наукової конференції історичного факультету Одеського національного університету імені І.І.Мечникова». Аспіранти і молоді вчені факультету з 2009 року видають щорічну збірку наукових праць «Одіссос. Актуальні проблеми історії, археології та етнології».

2005 –2010 роки – період активної співпраці факультету з Генеральними консульствами республік Польща і Румунія в Одесі, громадськими організаціями. Різноманітною і різноплановою була співпраця з Генеральним консульством Польщі в Одесі. Щорічно на факультеті проводились зустрічі студентів з Генеральним консулом, за підтримки якого разом з польськими колегами підготовлено фотовиставку «Історія польської діаспори в Одесі на початку ХХ ст. за архівними матеріалами». Завдяки плідній співпраці з Генеральними консульствами Республіки Польща в Одесі встановлені зв’язки з університетами в Польщі.

У Генеральному консульстві Румунії в Одесі проведено Круглий стіл з питань організації вивчення спільних для України Румунії тем з історії і культури населення Нижнього Подунав’я.

У 2006 році за підтримки Одеської обласної ради і Почесного консула ПАР в Одесі Лариси Поплавської, на історичному факультеті відкрито культурно-інформаційний центр для поширення знань серед студентів про науку, освіту і культуру в ПАР. Перед студентами і викладачами історичного факультету з лекціями виступили Надзвичайний і повноважний посол ПАР в Україні Андріас Вентер (2009), Перший секретар Посольства ПАР в Україні Франсуа Хендшел (2006, 2007, 2008).

Генеральний консул Республіки Польща в Одесі Веслав Мазур, проректор з міжнародних зв'язків С.Ф.Скороход на факультеті

Плідною була співпраця факультету з Одеською міською радою, Одеською державною обласною адміністрацією. За фінансової підтримки Одеської обласної адміністрації викладачами кафедри археології та етнології України Кушніром В.Г. та Петровою Н.О. проведені дослідження традиційної культури українців Придністров'я в Молдові і видана збірка матеріалів “Українці Придністров'я” (2005). Ними ж, на замовлення Миколаївської районної адміністрації та Миколаївської районної ради, проведено вивчення історії Голодомору в районі та видано книгу “У скорботних 1932-1933 роках”(2008).

Петрова Н.О. – заступник декана з виховної роботи

Прігарін О.А. і Коч С.В. та студенти брали участь у комплексних міжнародних дослідницьких проектах: «Греки Півдня України: історія та культура (кінець XVIII – початок XXI ст.)» (Фонд грецької культури, Греція), «Деколективізація в Україні (досвід 1990-х рр.)» (університет Саскакун, Канада), «Із пам'яті в історію: рукописні, друковані та фотоматеріали старовірів на Дунаї» (British Library, Великобританія), «Болгари Півдня України: етнічна структура та ідентичність» (Інститут етнографії БАН та кафедра етнології Софійський університет «Св. Климента Охридського», Болгарія). А.В.Шабашов на прохання Красносільської сільської ради підготував “Нариси з історію села Красносілка (Гільдендорф) на Одещині (2007).

Історико-етнографічна студія «Джерело»

Одним з важливих напрямів діяльності факультету є робота з молоддю, викладачами історії міста і області у вивченні матеріальної і духовної спадщини, виховання національно свідомих громадян України. Виступи викладців і студентів на теми регіональної історії, краєзнавства, календарних свят, обрядів та звичаїв стали регулярними на обласному радіо, телебаченні. Це спеціальні репортажі і тематичні програми, серія відеофільмів “Джерела” телеканалу “Глас” “Весілля”, “Ткацтво”, “Трифон-Зарезан”, “Плескавица”, “Ковальство”, “Село Пужайкове”, в яких викладачі і студенти брали участь у підготовці сценаріїв, коментарях.

З 2009 року факультет бере участь у перепідготовці спеціалістів з вищою освітою.

Факультет започаткував проведення методологічного семінару для вчителів історії області з актуальних питань всесвітньої історії, історії України, регіональної історії і народознавства. У цьому контексті проведено круглий стіл “Роль традиційної культури у формуванні національної ідентичності (2006)”, щорічно проводиться обласний конкурс для учнів загальноосвітніх шкіл “Традиційні обряди мого села, за активної організаційної участі фольклорно-етнографічної групи студентів “Джерело” (керівник доц. Петрова Н.О.) – активного популяризатора народознавчих знань, неодноразового учасника і переможця Всеукраїнських конкурсів «Шевченко у моєму серці», «Весняна хвиля», «Барви осені».

Досвід виховної роботи на факультеті розглядався на Всеукраїнських конференціях, а його наукове опрацювання відображено в публікаціях.

Дясягнення факультету – це результат співпраці студентів, лаборантів, викладачів кожної кафедри: археології та етнології України, історії стародавнього світу і середніх віків, історії України, нової та новітньої історії.

КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ ТА ЕТНОЛОГІЇ УКРАЇНИ

**Сминтина О.В. – завідувач
кафедри археології та етнології**

Кафедра археології та етнології України відкрита у вересні 1993 року. Станом на 31 грудня 2009 р. на кафедрі працювали:

Завідувач кафедри – доктор історичних наук, професор Сминтина Олена Валентинівна.

Викладачі:

д.і.н., проф. Дзиговський Олександр Миколайович

д.і.н., ст.н.с. Брюяко Ігор Вікторович – в.о. професора, за сумісництвом

к.і.н., доц. Шабашов Андрій Васильович – в.о. професора

к.і.н., доц. Булатович Світлана Андріївна

к.і.н., доц. Кушнір Вячеслав Григорович

к.і.н., доц. Петрова Наталія Олександрівна

к.і.н., доц. Прігарін Олександр Анатолійович

к. політ.н., доц. Коч Світлана Вадимівна – за сумісництвом

к.і.н., ст.н.с. Іванова Світлана Володимирівна – в.о. доцента, за сумісництвом

к.і.н. Захарченко Галина Миколаївна – в.о. доцента

к.і.н. Кюсак Дмитро Володимирович – в.о. доцента

к.і.н. Піструїл Ігор Володимирович – в.о. доцента, за сумісництвом

к.і.н. Васильєв Олександр Олександрович – старший викладач

Ліпатов Кирило Сергійович – асистент

У період 2004 – 2009 рр. на кафедрі працювали також: д.і.н., проф. В.Н. Станко, к.і.н., ст.н.с. Ванчугов В.П. (в.о. доцента), Мартиненко А.І. (ст. викладач), Редіна Є.Ф. (ст. викладач).

Професорсько-викладацький склад кафедри археології та етнології України

У період 2005-2009 р. якісний склад кафедри якісно поліпшився, зокрема захищена 1 докторська (І.В. Бруяко) та 3 кандидатські (Піструїл І.В., Кіосак Д.В., Васильєв О.О.) дисертації, отримано 1 вчене звання професора (О.М. Дзиговський) та 2 вчених звання доцента (Н.О. Петрова, С.В. Коч).

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА

У 2005-2009 рр. викладачі кафедри археології та етнології України забезпечували викладання понад 70 фундаментальних й професійно орієнтованих дисциплін для студентів історичного, філологічного та філософського факультетів Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Невід'ємною складовою навчально-методичної роботи кафедри є проведення учбових та виробничих практик. У 2005-2009 рр. під керівництвом викладачів кафедри археології та етнології України студенти історичного факультету проходили археологічну практику на розкопках пізньопалеолітичного поселення Анетівка II (с. Анетівка Доманівського району Миколаївської області), ранньонеолітичного поселення Катаржино (у с. Червонознам'янка Іванівського району Одеської області), давньогрецького поселення й некрополя у с. Кошари (Біляївський район Одеської області), комплексу пам'яток античної Тіри й середньовічного Білгороду на території м. Білгород-Дністровський (Одеська область), поселення й могильника римської доби Картал у с. Орловка (Ренійський район Одеської області), комплексу античних пам'яток на території сучасного м. Керч (АР Крим), а також у ході археологічних розвідок на теренах Іванівського та Ширяєвського районів Одеської області. Місцями проходження етнографічної практики в цей час стали області компактного проживання українців, росіян (у тому числі росіян-старообрядців), болгар, гагаузів, молдаван, греків, татар та інших етносів на теренах Ізмаїльського, Ренійського, Кілійського, Болградського, Саратського, Миколаївського районів Одеської області, а також Судакського та Бахчисарайського районів АР Крим.

Археологічна практика

Під час етнографічної практики

За ініціативою В.Г. Кушніра група студентів спеціалізації "етнологія" пройшли музейну практику на базі музейних установ м. Ополе (Республіка Польща). О.В. Сминтина стала ініціатором проходження педагогічної практики студентів кафедри на базі навчального комплексу Сегедського університету (Угорщина).

У 2005-2009 рр. викладачами кафедри археології та етнології України розроблено 52 навчальні робочі програми дисциплін за вимогами кредитно-модульної системи, опубліковано 7 навчальних посібників та 13 навчально-методичних видань, у тому числі 1 навчальний посібник, рекомендований МОН України.

Не має аналогів в Україні укладений С.А. Булатович навчальний посібник з античної нумізматики (у 2-х частинах). Розроблений унікальний макет електронного посібника для дистанційної освіти з народознавства Одещини (В.Г. Кушнір).

Викладачами кафедри розроблені й опубліковані методичні рекомендації для написання кваліфікаційних, дипломних та магістерських робіт для студентів історичного факультету (О.В. Сминтина, у співавторстві з В.М. Хмарським), програми учбової археологічної та етнографічної практики.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Тематика й проблематика наукових досліджень. Основні результати.

У 2005-2009 рр. наукова діяльність кафедри археології та етнології України здійснювалася в рамках 16 науково-дослідних тем, у тому числі 3 науково-дослідні теми мали фінансову підтримку з боку Президента України, 8 - з боку міжнародних наукових установ.

І. Гранти Президента України:

1.1. Палеоісторичні процеси в географічному просторі: теорія і методи дослідження. Науковий керівник – д.і.н., проф. О.В. Сминтина (2006)

Визначені основні теоретичні підходи до концептуалізації просторових рамок історико-археологічних досліджень в сучасній світовій науці. Виявлені просторові одиниці, які використовуються у дослідженнях взаємин природи і суспільства в гуманітарних та природничих науках. Розроблена методика визначення ступеня залежності палеоісторичних процесів від особливостей конкретного географічного середовища, в якому вони протікають.

1.2. Екологічні кризи у Північно-Західному Причорномор'ї у IX – VI тис. до н.е. та їх вплив на палеоісторичні процеси. Науковий керівник – д.і.н., проф. О.В. Сминтина (2007)

Визначена історико-культурна сутність палеоекологічної кризи у Північно-Західному Причорномор'ї на рубежі плейстоцену та голоцену. Виявлені основні види адаптивної реакції на неї мешканців даного простору, визначені особливості прояву цих адаптивних реакцій у галузі системи розселення колективів мисливців та збирачів, їх господарсько-побутової діяльності, етно-демографічної та технологічної історії. Доведено, що заселення Українського Нижнього Подунав'я, мезолітизація Дністро-Дніпровського простору, формування відтворюючого господарства, трансформації у технології виробництва можуть розглядатися як базові засоби подолання екологічної кризи у Північно-Західному Причорномор'ї на рубежі плейстоцену та голоцену.

1.3. Дослідження динаміки систем культурного освоєння жилих просторів Північно-Західного Причорномор'я на рубежі плейстоцену – голоцену. Науковий керівник – д.і.н., проф. О.В. Сминтина (2008)

Доведено, що найбільш плідним інструментом палеоісторичного районування виступає поняття жилого простору як території, в рамках якої проходила життєдіяльність групи населення, що характеризується соціально-економічною та етнокультурною своєрідністю. Запропоновано специфічний механізм виділення жилих просторів для ранньопервісної доби, який передбачає співвіднесення особливостей природно-ландшафтного середовища й систем розташування археологічних пам'яток певного часу. В результаті застосування цього механізму для дослідження просторових особливостей культури фінальнопалеолітичного та ранньомезолітичного населення Північно-Західного Причорномор'я для аллєрєоду були встановлені 2 базові жилі простори цього регіону (Правобережний Степ та Дніпровське Надпоріжжя), а для пребореалу таких просторів було визначено 3 (Нижнє Подунав'я, Дністро-Бузький регіон та Подніпров'я).

II. Міжнародні науково-дослідні проекти

2.1. Проект ЮНЕСКО (Міжнародна програма з геологічної кореляції) 521 – ІНКВА 501 “Чорноморсько-Середземноморський коридор за останні 30 тис. років: зміни рівня моря та людська адаптація” (2005-2011 рр.), (д.і.н., проф. О.В. Сминтина - співкерівник регіональної групи з “Північно-Західне узбережжя Чорного моря”).

Учасники проекту ознайомились з особливостями археологічних пам'яток та пам'яток культури Причорноморського узбережжя Туреччини, України, Росії, Болгарії та Румунії, а також вивчили особливостей берегової смуги Чорного моря та донних відкладів його шельфу в даному регіоні. Встановлені дружні наукові зв'язки з науковцями й освітянами країн Причорноморського регіону та представниками більше 20 інших країн світу, які займаються дослідженням особливостей динаміки рівня Чорного моря протягом останніх 30 тис. років, а також вивченням культурно-історичного процесу в даній місцевості в його зв'язку зі змінами рівня Чорного моря. Предметом спеціальної уваги стали затоплені археологічні пам'ятки та ті об'єкти культурної спадщини, яким загрожує руйнування під впливом динаміки рівня Чорного моря.

2.2. COGE 511234 HERMES "Дослідження екосистем гарячих точок на схилах Європейських морів" (2007-2009) в рамках Шостої рамкової програми наукових досліджень ЄС (відповідальний виконавець – д.і.н., проф. О.В. Сминтина).

В ході наукового рейсу на дослідницькому судні "Володимир Паршин", наданому Українським науковим центром дослідження екології моря, були відібрані проби донних відкладів у майже 100 попередньо визначених точках, розташованих в зоні підводних гарячих та холодних вулканів на дні Північно-Західної частини Чорного моря.

2.3. Спільний проект Регіонального семінару високої якості викладання, програми підтримки вищої освіти та Інституту Відкритого Суспільства (RESeT and OSI) "Оточуюче середовище та розвиток: політика для нашого сталого майбутнього" (2005-2007), (д.і.н., проф. О.В. Сминтина - керівник групи з інвайронментальної історії);

Визначені основні методологічні підходи до реконструкції негативного впливу населення території сучасної України на ландшафти й екологічну ситуацію згаданого простору у первісну добу. Визначені перспективи застосування концепції сталого розвитку в контексті палеоісторичних реконструкцій.

2.4. Проект ДФФД – РФФД "Північно-Чорноморський регіон в умовах глобальних змін клімату: закономірності розвитку природного середовища за останні 20 тисяч років і прогноз на поточне сторіччя" (виконавці – О.В. Сминтина, А.В. Гончаренко, 2009-2010)

Узагальнені й співставлені з прийнятними у сучасній світовій науці методи й підходи до оцінки зв'язку динаміки систем розселення давнього населення з коливаннями рівня Чорного та Азовського моря за останні 20 тис. років, прийоми реконструкції просторово-часових закономірностей зміни природного середовища та розвитку культури населення прибережної зони під впливом кліматичних змін.

2.5. Проект РДНФ – НАНУ "Проблема форм культурних й антропологічних контактів всередині ареалу й на кордонах ямної культурно-історичної спільності" (співкерівник Іванова С.В.)

На підставі новітніх результатів радіовуглецевого датування уточнена хронологія пам'яток ямної культурно-історичної спільності, розташованих на теренах Північно-Західної України. В результаті співставлення цих даних з інформацією стосовно інших ареалів розповсюдження пам'яток ямної культурно-історичної спільності окреслені нові обрії проблеми культурних контактів населення цього кола, які підтверджуються антропологічними даними.

2.6. Міжнародна наукова програма "Греки України: історія та культура" (сумісно з Одеською філією Фонду грецької культури) (виконавець О.А. Прігарін)

Організовані та проведені експедиційні дослідження грецького населення Одеської області та Миколаївської області й АР Крим. Здійснена каталогізація документів щодо грецького населення України та Молдови у фондах КУ „Ізмаїльській архів” та НАРМ. Проведено тематичну виставку й цикл лекцій на базі Одеської філії Фонду грецької культури).

2.7. CASE за програмою "Соціальні трансформації у Прикордонні (Білорусь, Україна, Молдова)" (2004 – 2005, к.і.н., доц. О.А. Прігарін).

В рамках програми прийнято участь у серії міжнародних наукових семінарів, де учасники обмінялися досвідом дослідження та фіксації соціальних трансформацій у прикордонних регіонах Білорусі, України та Молдови.

2.8. Грант ЕАР291 "З пам'яті до історії: збереження рукописних, друківаних й фото джерел старообрядців Дунайського регіону (XVIII – XX ст.)" програми "Архіви у небезпеці" Британської Бібліотеки (2009, к.і.н., доц. О.А. Прігарін).

В ході польових експедиційних та архівних досліджень виявлений значний обсяг джерел з історії та традиційної культури й віри старообрядців Дунайського регіону, які зберігалися у приватних колекціях. Виявлені джерела каталогізовані, оцифровані й введені до наукового обігу. В роботах брала участь група студентів й аспірантів кафедри.

3. Наукові роботи за фінансуванням Державного Фонду фундаментальних досліджень

"Ф7/190-2004 Проведення фундаментальних історико-археологічних та біолого-екологічних досліджень острова Зміїного" (керівник робочої групи - д.і.н., проф. О.В. Сминтина, виконавці – К.С. Ліпатов, А.В. Гончаренко, О.Ю. Штепко, 2004-2006, спільно з Науковою Бібліотекою та біологічним факультетом Одеського національного університету імені І.І. Мечникова).

Узагальнені результати наземних та підводних досліджень археологічної та історико-культурної спадщини острова, яка дозволила реконструювати особливості використання специфічної острівної екосистеми мешканцями Північно-Західного Причорномор'я від античності до наших днів та зрозуміти на цій підставі перспективи подальшого плідного практичного використання можливостей даного простору. Запроновано новий теоретичний підхід до визначення культурної своєрідності культурного простору о. Зміїний, який базується на теорії жилого простору та на методиці моделювання його ментальної карти.

3. Науково-дослідні роботи без цільового фінансування:

3.1. Етнокультурні процеси в Південно-Західній Україні в XVI – XX ст. (Науковий керівник – к.і.н., доц. В.Г. Кушнір, 2004-2008).

Проведені польові етнографічні дослідження, зібраний унікальний архівний матеріал та комплекс етнографічних експонатів за наступними напрямками: дослідження матеріальної культури і побуту українців Південно-Східного Поділля (В.Г. Кушнір, Н.О. Петрова, Г.М. Стоянова), етноконфесійної своєрідності росіян-старовірів України, Румунії й Болгарії (О.А. Прігарін), етнокультури балканських етнічних спільностей (А.В. Шабашов), етнополітологічні дослідження (С.В. Коч), вивчена традиційна обрядовість різноетнічного населення Південно-Західної України (молдаван, греків, євреїв та ін.). Отримані й введені до наукового обігу унікальні матеріали щодо Голодомору 1932-33 рр. Проведені експедиційні дослідження з вивчення особливостей традиційної культури й побуту українського населення Румунії та Придністров'я, в результаті яких зібраний й опублікований унікальний етнографічний матеріал, зокрема, щодо особливостей ужитково-побутового мистецтва й весільного ритуалу (В.Г. Кушнір, Н.О. Петрова).

3.2. Історія археологічних досліджень у Північно-Західному Причорномор'ї (Дунай-Дністровське межиріччя) (Науковий керівник – д.і.н., проф. О.В. Сминтина, 2006-2010)

Реконструйований хід польових археологічних досліджень, що мали місце у другій половині XVIII - на початку XXI ст. у Дунай-Дністровському межиріччі як специфічній історико-географічній провінції Північно-Західного Причорномор'я, визначено значення отриманих в ході цих досліджень результатів для розуміння особливостей культурно-історичного процесу у даному регіоні від найдавніших часів до наших днів. Створено банк даних та літопис історії відкриття та дослідження археологічних пам'яток Дунай-

Дністровського межиріччя кам'яної доби (О.В. Сминтина, І.В. Піструїл), раннього залізного віку (О.М. Дзиговський, О.О. Васильєв), античних пам'яток, зокрема нумізматичних (С.А. Булатович, І.В. Бруяко). Окреслені основні теоретичні підходи до інтерпретації результатів польових досліджень. Визначено роль освітянських й наукових установ м. Одеси та виконавчої влади краю для організації польових археологічних досліджень в даному регіоні.

3.3. Реконструкція палеоландшафтів і розселення людини в Північному Причорномор'ї за останні 20 тис. років. (Науковий співкерівник – д.і.н., проф. О.В. Сминтина, 2007-2011, спільно з кафедрою загальної та морської геології геолого-географічного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова)

Визначена джерельна база та окреслені основні теоретичні підходи до реконструкції систем розселення людини у зв'язку з динамікою палеоландшафтів, клімату та берегової лінії. Відтворена система розташування археологічних пам'яток доби пізнього палеоліту, мезоліту, неоліту (О.В. Сминтина, Піструїл І.В., Кіусак Д.В.), епохи міді та бронзи (Іванова С.В.) та раннього залізного віку (О.М. Дзиговський, Бруяко І.В., Васильєв О.О.) на Північно-Західному узбережжі Чорного моря з урахуванням динаміки його берегової лінії. На цій підставі визначені специфічні риси системи розселення первісного населення даного регіону у відповідності до змін рівня Чорного моря.

3.4. Етнічна історія і традиційна культура населення Півдня України (науковий керівник – к.і.н., доц. В.Г. Кушнір, 2009-2013)

Завершено міжнародний проект співпраці кафедри археології та етнології України, управління у справах національностей і релігій Одеської обласної державної адміністрації, етнографічного музею м. Тульча (Румунія), тульчинської філії Союзу українців Румунії по картографуванню ткацьких виробів населення нижнього Подунав'я на території України і Румунії (В.Г. Кушнір). В рамках міжнародного антропологічного проекту «Європейці та європейська інтеграція: ідентичність, соціальні мережі та культурна динаміка». сформульовані евристичні можливості комплексного дослідження традиціоналістичних спільнот (на матеріалах липован, молукан, духоборів, іннокентівців та мурашківців) (О.А. Прігарін)

Наукові публікації

Результатом колективної роботи над темами та індивідуальних наукових пошуків викладачів та співробітників кафедри стали 367 наукових публікацій, в тому числі 9 монографій та 284 статті у провідних наукових виданнях. Серед них 122 публікацій у закордонних виданнях, зокрема, 29 публікацій у далекому зарубіжжі.

Монографії:

1. Кушнір В.Г. Ucrainenii de dincolo de Dunare. Bucuresti – 2008. (15 друк. арк)
2. Бруяко И.В., Дзиговский А.Н. Никоний римской эпохи. – Одеса, 2008. (12 друк. арк., співавтор - Секерская Н.М.)
3. Іванова С.В. Кургани древних скотоводов междуречья Южного Буга и Днестра. – Одеса, 2005. (18, 5 умов. друк. арк., співавтори: Петренко В.Г., Ветчиннікова Н.Е.)
4. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20-80-ті рр.. ХХ ст..)- Одеса: Гермес, 2008. (15 друк. арк.)
5. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. У скорботних 1932-1933 роках. – Одеса, 2008. (15 друк. арк., співавтор – Поломарьов В.М.)

6. Пригарин А.А.. Задунайские колонисты и болгары в фондах Измаильского архива: аннотированный каталог. Измаил-Одесса, 2008. (9,0 друк. арк., співавтори - А.В. Галкина, А.И. Ганчев)

7. Пригарин О.А. Память жива в веках. Возвращение к истокам: об участии казаков в войнах 18-20 вв. / Отв. за выпуск. М.К. Ахеджак. - Краснодар, 2006. (3,5 д.а) (у співавторстві - Д.В.Сень, А.М. Малукало)

8. Сминтина О.В., Ліпатов К.С., Гончаренко А.В., Штепко О.Ю. Острів Зміїний. Історія та археологія. – Одеса, 2008. (16,91 дрк. арк., співавтор – С.Б. Охотніков)

9. Шабашов А.В. Нариси з історії села Красносілка (Гільдендорф) на Одещині. 200-річчя села присвячується. – Одеса, 2007. 13,86 дрк. арк., співавтори: Щетніков В. П., Орлова М. Л.).

У 2005-2009 рр. кафедрою археології та етнології України було опубліковано 11 збірок наукових робіт, у тому числі:

1. 6 щорічних випусків збірки "Липоване: история и культура русских-старообрядцев", відповідальний О.А. Пригарин

2. 2 випуски збірки "Одесса българистика", відповідальний О.А. Пригарин

3. 2 випуски збірки "Лукомор'я - археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я", відповідальний А.В. Шабашов.

4. Збірка наукових робіт на честь 70-річчя проф. В.Н. Станко "Человек в истории и культуре", відповідальний О.А. Пригарин

О.В. Сминтина на запрошення керівництва Міжнародної Асоціації дослідників четвертинного періоду (INQUA) виступила гостьовим редактором спеціального випуску журналу "Quaternary International" (том 197, вип. 2).

Основні результати наукової діяльності викладачів, співробітників та аспірантів кафедри були апробовані у 185 виступах на наукових форумах різного рівня, у тому числі 144 міжнародних наукових конгресах та конференціях, які відбулися у США, Австралії, Ірландії, Італії, Угорщині, Нідерландах, Австрії, Португалії (О.В. Сминтина), Німеччині (О.В. Сминтина, О.А. Пригарин, А.В. Шабашов), Туреччині (О.В. Сминтина, В.Г. Кушнір), Болгарії (О.В. Сминтина, О.А. Пригарин, С.А. Булатович), Румунії (О.В. Сминтина, О.М. Дзиговський, В.Г. Кушнір, Н.О. Петрова, А.В. Шабашов, О.А. Пригарин, О.О. Васильєв, А.О. Стратонова, група студентів), Польщі (В.Г. Кушнір, С.А. Булатович, О.А. Пригарин), Росії (С.А. Булатович, О.А. Пригарин, А.В. Шабашов, С.В. Іванова, О.О. Васильєв, С.В. Коч, Г.М. Стоянова, К.С. Ліпатов), Молдові (О.А. Пригарин, А.В. Шабашов, В.Г. Кушнір), Білорусі (О.А. Пригарин).

У 2005-2009 рр. 16 разів кафедра археології та етнології України ставала організатором й базою проведення міжнародних наукових конференцій. Найбільшу кількість учасників та найширше охоплення (близько 100 учасників з 21 країни світу) мала II Пленарна конференція та польові екскурсії за проекту ЮНЕСКО-МПГК „Чорноморсько-Середземноморський коридор за останні 30 тис. років: зміни рівня моря та людська адаптація” (2006, голова оргкомітету О.В. Сминтина).

Серія наукових форумів стала традиційними в організаційній діяльності викладачів та співробітників кафедри. Так, від 2004 р. щорічною є міжнародна науково-практична конференція „Липовани: історія та культура росіян старообрядців на Дунаї” (вже проведено 6 конференцій, голова оргкомітету О.А. Пригарин). Три роки поспіль (2006-2008) В.Г. Кушнір є ініціатором й організатором проведення наукової конференції "Поляки на Півдні України" (у співдружності з Генконсульством Республіки Польща в Одесі та Опольським університетом). Регулярним стало й проведення міжнародних конференцій „Історія археологічних досліджень Північно-Західного Причорномор'я” (2007, 2009, співголова оргкомітету О.В. Сминтина).

Серед разових наукових форумів - Міжнародний науковий симпозіум "Інтеграція археологічних та етнографічних досліджень" (2007, О.В. Сминтина), Міжнародна наукова конференція "Традиційна культура в умовах глобалізації" (2009, А.В. Шабашов), круглий стіл "Депортація кримських татар в контексті історії України" (2009, А.В. Шабашов). До 10-річчя початку польових етнологічних досліджень у 2005 р. був проведений науково-практичний польовий школа-семінар "Методи дослідження культур в гуманітарних науках: на матеріалах Буджаку" (О.А. Прігарін, С.В. Коч, Г.М. Стоянова).

Вельми цікавим науковим заходом стала Міжнародна наукова конференція „Нижньодунайський регіон в XV – XX ст.: історичні, етнічні та культурні трансформації”, яка за ініціативою В.Г. Кушніра об'єднала викладачів, аспірантів й студентів кафедри та історичного факультету в цілому та пройшла на виїзді у м. Тульча (Румунія) у травні 2008 р.

Викладачі та співробітники кафедри неодноразово виступали також як організатори та співкерівники наукових секцій на фахових наукових форумах, зокрема на VII Конгресі Міжнародної Ради з дослідження Центральної та Східної Європи (Берлін, Німеччина, 2005, О.В. Сминтина), на Річній конференції Геологічного Товариства Америки (Денвер, Колорадо, США, 2007, О.В. Сминтина).

Викладачі кафедри плідно працюють в складі редакційної колегії фахових збірок наукових робіт "Записки історичного факультету" (В.Г. Кушнір – головний редактор, О.В. Сминтина, О.М. Дзиговський, Н.О. Петрова – члени редколегії), "Лукомор'я - археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я" (А.В. Шабашов – головний редактор, О.В. Сминтина, О.М. Дзиговський, В.Г. Кушнір – члени редколегії).

Члени кафедри активно працюють у складі спеціалізованих вчених рад на історичному факультеті Одеського національного університету імені І.І. Мечникова на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (О.В. Сминтина – голова вченої ради, О.М. Дзиговський – заступник голови, Н.О. Петрова – вчений секретар, А.В. Гончаренко – технічний секретар), на філософському факультеті на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук (О.В. Сминтина), в Інституті археології НАН України на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (О.М. Дзиговський, І.В. Бруяко)

Наукові зв'язки кафедри археології та етнології України в Україні та за кордоном.

Наукові дослідження викладачів й співробітників кафедри археології та етнології України у 2005-2009 рр. здійснювалися у тісній співпраці з науковими, освітянськими й просвітницькими установами України та інших країн та за підтримки органів державної влади, зокрема:

- спільно з науковими установами НАН України (Одеський археологічний музей, Інститут археології, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Рильського, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича, Інститут сходознавства імені А. Кримського, Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського, Інститут історії України);

- за підтримки Одеської обласної державної адміністрації (управління у справах національностей та релігій, управління охорони нерухомих об'єктів культурної спадщини, управління культури й туризму, управління освіти й науки);

- за підтримки іноземних дипломатичних представництв в Україні (Посольства Італії в Україні, Генеральних Консульств Російської Федерації, Румунії, Республіки Польща, Туреччини);

- за підтримки Інтелектуального Форуму, Одеської філії Грецького Фонду культури, Італійського Інституту культури й Міністерства Закордонних справ Італії, Болгарського культурного центру й дружества, Одеського наукового товариства болгаристів, громади липован-росіян Румунії.

Серед традиційних закордонних наукових й освітянських партнерів викладачів, співробітників, аспірантів й студентів кафедри археології та етнології України Університет Ка Фоскарі (Венеція, Італія), в стінах якого протягом 2007-2009 рр. пройшли стажування 2 викладачі й 6 аспірантів кафедри загальною тривалістю більше двох календарних років навчальні роки.

Тривалими й плідними є наукові зв'язки кафедри з фаховими науковими й освітянськими установами Російської Федерації й Молдови, зокрема, Інститутом археології РАН, Інститутом історії матеріальної культури РАН, Інститутом антропології та етнології ім. М. Миклухо-Маклая РАН, Європейським університетом (Санкт-Петербург, Росія), Центрально-Європейським університетом (Будапешт, Угорщина), Вищою антропологічною школою (Кишинеу, Молдова), університетами м. Галац та Тульча (Румунія), Інститутом культурної спадщини Республіки Молдова (Кишинеу, Молдова) та іншими установами.

Важливе значення для розвитку болгарознавських студій на кафедрі мають зв'язки з викладачами й науковцями Інституту етнографії та Інституту фольклору Болгарської Академії наук, Софійського університету "Св. Клімент Охридський" та Великотирновського університету "Св. Кирил та Мефодій".

Наукова робота студентів

У 2005-2009 рр. студентами кафедри археології та етнології України було опубліковано 116 друкованих праць у наукових виданнях. Вони виконані переважно на реальному фактичному матеріалі, зібраному в ході польових та/або камеральних досліджень під керівництвом викладачів кафедри археології та етнології України. Студентами зроблено близько 150 виступів на наукових форумах різного рівня, що проходили в Києві, Чернівцях, Харкові, Одесі, Миколаєві, Запоріжжі, Чебоксарах, Тернополі, Сімферополі та ін. У 2009 р. група студентів кафедри склала ядро ініціативної групи, що започаткувала проведення щорічних міжнародних конференцій студентів "Одеські читання".

Наукові здобутки студентів кафедри визнані в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова та в Україні в цілому.

Студентка А. Петрова (науковий керівник В.Г. Кушнір) стала переможницею конкурсу студентських наукових робіт на здобуття премії ім. Ковальських у галузі українознавства (Харків, 2009) та П'ятого Всеукраїнського конкурсу наукових робіт серед студентської молоді (Київ, 2009).

Двоє студенток стали переможницями Програми підтримки талановитої молоді "Завтра.UA": Г. Леснікова (2007, науковий керівник В.Г. Кушнір), О. Штепко (2008, науковий керівник О.В. Сминтина).

Найвизначніші успіхи студентів кафедри протягом 2005-2009 рр. підтримувалися в рамках серії стипендіальних програм, у тому числі стипендії Президента України (А. Петрова, О. Константинов), стипендії Верховної Ради України (О. Штепко), стипендії Кабінету Міністрів України (Г. Руссева), стипендії імені академіка І.Ф. Кураса (Г. Леснікова, О.Б. Шевченко, А. Уманець, А. Петрова), стипендії ректора Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (А. Стратонова, П. Дудуш).

Виховна робота

Виховна робота зі студентами є невід'ємною складовою освітянської діяльності викладачів та співробітників кафедри археології та етнології України. Найбільш широко відомою й резонансною її формою стала діяльність театральньо-етнографічної студії "Джерело" (керівники – В.Г. Кушнір (автор ідеї), Н.О. Петрова), яка у 2009 р. відзначила своє 10-річчя. На підставі зібраного в ході експедицій матеріалу студенти разом із

викладачами відтворюють традиційні обряди й свята нашого краю. Колектив добре знаний в університеті та в місті, його учасники є бажаними гостями у дитячих будинках із відтворенням традиційних свят зимового календарного циклу (день Андрія, маланкування, масляна та ін.).

Колектив "Джерело" є регулярним учасником Всеукраїнських фестивалей "Шевченко у моєму серці" та "Весняна хвиля", в рамках яких він є неодноразовим переможцем та володарем дипломів у номінації "Збереження народних традицій", "Авторська поезія", "Художнє слово".

Під керівництвом В.Г. Кушніра та Н.О. Петрової колектив "Джерело" підготував серію телевізійних програм, присвячених традиційним календарним святам зимового циклу (маланкування та свято масляної), підготовлено до ефіру 4 фільми з серії «Джерела» (режисер – Діана Шумейко)

Проведено низку передач, зокрема у прямому ефірі на радіо «ГЛАС» на тему «Новорічні свята», «Рідні і запозичені свята», «Масляна». (Петрова Н.О.).

Етнографічна, просвітницька та благодійницька діяльність колективу "Джерело" та його керівників неодноразово ставала сюжетом спеціальних програм на каналах ГРАД, ГЛАС, АРТ, РІАК, АТВ та загальноукраїнських каналах.

Десятирічна діяльність колективу "Джерело" стало поштовхом для В.Г. Кушніра та Н.О. Петрової для започаткування етнографічного фестивалю "Обряди мого села" для учнів середніх шкіл Одеської області (за допомогою Інтелектуального форуму).

Важливим компонентом виховної роботи є спілкування зі студентами в польових умовах в ході археологічних та етнографічних практик. Щороку в їх рамках проводяться традиційні свята "День етнологів", "День археологів", посвячення в археологи та етнологи, відзначаються видатні дати й події в історії населеного пункту, у якому відбувається практика. Це сприяє прищепленню любові до культури рідного краю, поваги до його історичної минувшини та вихованню свідомого громадянина України.

З 2008 р. щотижня працює кіноклуб "Ніклодеон" (керівник К.С. Ліпатов), на засіданнях якого студенти, аспіранти й викладачі знайомляться з класикою світового кіномистецтва, обмінюються думками й пропозиціями на спеціальній сторінці в мережі Інтернет.

Щорічно викладачі кафедри беруть участь у підготовці й проведенні науково-практичних семінарів "Зрима пісня" (спільно з обласним центром дитячої та юнацької творчості), роботи Малої Академії наук "Прометей" (секції етнографія та археологія), що є невід'ємним компонентом профорієнтаційної роботи серед учнів середніх шкіл та виховної роботи серед шкільної молоді.

Викладачі та співробітники кафедри археології та етнології України широко задіяні у роботі різноманітних професійних організацій й фахових товариств, у тому числі й міжнародних, входять до складу їх керівних й наглядових органів.

О.В. Сминтина є співкерівником археологічної секції Українського національного комітету Асоціації з дослідження четвертинного періоду (ІНКВА, від 2009 р.). У 2005-2009 рр. вона підтримувала своє членство у Всесвітньому Археологічному Конгресі, Міжнародному географічному товаристві, Європейській асоціації дослідників інвайронментальної історії та Європейській Асоціації археологів.

О.А. Прігарін є дійсним членом Російської Академії природничих наук, виконує обов'язки члена експертних рад управління туризму та краєзнавства та управління охорони нерухомих об'єктів культурної спадщини Одеської облдержадміністрації, є членом Комісії істориків "Україна – Болгарія".

С.В. Іванова є членом Європейській Асоціації археологів.

Успіхи у освітянській, науковій, виховній та громадській роботі викладачів та співробітників кафедри археології та етнології України у 2005-2009 рр. неодноразово були відзначені нагородами різного рівня.

В.Г. Кушнір отримав Орден "За заслуги" III ступеня (2008 р.), Грамоту Міністерства у справах сім'ї і молоді (2008), медаль Республіки Польща «Pro memoria» (2010), Почесну відзнакою міського голови "Подяка"(2008).

О.В. Сминтина отримала Премію Президента України для молодих вчених (2006 р.) та Стипендію Верховної Ради для підтримки наукових досліджень найталановитіших молодих вчених (2008 р.).

Двоє викладачів кафедри –О.В. Сминтина та А.В. Шабашов – у 2005-2007 рр. були стипендіатами Кабінету Міністрів України.

О.А. Прігарін отримав Грамоту Міністерства освіти і науки України (2006 р.) за активну роботу в галузі розвитку наукових досліджень обдарованої молоді в рамках Малої Академії наук "Прометей"

Грамотами Одеської обласної державної адміністрації та Одеської обласної ради у 2005-2009 рр. були відзначені О.В. Сминтина, В.Г. Кушнір, Н.О. Петрова, О.А. Прігарін.

КАФЕДРА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ І СЕРЕДНІХ ВІКІВ функціонує в

Завідувач кафедри Немченко І.В.

структурі історичного факультету з 1963 року. Протягом 2005-2009 рр. до її складу входили висококваліфіковані фахівці, кандидати історичних наук, доценти Ірина Вікторівна Немченко (завідувач кафедри з червня 2006), Римма Дмитрівна Бондар, Олена Олександрівна Радзиховська, старший викладач Павло Микитович Тоцький. 2006 р. отримала ступень кандидата історичних наук та була обрана на посаду доцента Тетяна Олександрівна Ізбаш-Гоцкан; 2009 р. захистив кандидатську дисертацію Олег Михайлович Луговий, якого також було обрано на посаду доцента.

Навчально-методична робота

Співробітники кафедри забезпечують викладання загальних лекційних курсів з історії Стародавнього Сходу (доц. Бондар Р.Д.), історії Стародавньої Греції (доц. Ізбаш-Гоцкан Т.О.), історії Стародавнього Риму (доц. Бондар Р.Д.), історії середніх віків (доц. Немченко І.В., доц. Радзиховська О.О.).

Активно функціонує спеціалізація кафедри. Для студентів історичного факультету, що поглиблено вивчають історію стародавнього світу та середніх віків, запропоновано низку авторських спеціальних курсів. Частина з них читається для усіх студентів спеціальності всесвітня історія.

Викладачі кафедри проводять науковий студентський семінар (у першому та другому семестрах четвертого року навчання), переддипломні семінари на денному та заочному відділеннях, керують педагогічною практикою студентів спеціалізації, а також музейною практикою, яка зазвичай проходила у Львові та Києві.

Професорсько-викладацький склад кафедри історії стародавнього світу і середніх віків

Здійснюється керівництво курсовими, кваліфікаційними, дипломними та магістерськими роботами студентів.

Кафедра підготувала низку методичних видань для студентів I-II курсів історичного факультету та студентів спеціалізації:

Методичні вказівки «Цивілізації та державність доколумбової Америки» (укладач П.М. Тоцький), 2006.

Методичний посібник «Культура арабської Іспанії» (укладач П.М. Тоцький), 2006.

Учбово-методичний посібник «Соціальне життя та культура Іспанії доби Ренесансу» (укладач П.М. Тоцький), 2007.

Методичний посібник «Історії середніх віків. Частина 1» (укладач І.В. Немченко у співавторстві з М.М. Кулачинським) – Первомайськ – Одеса, 2007.

Методичний посібник з історії Стародавньої Греції. (укладач Т.О. Ізбаш-Гоцкан), 2007.

Методичні вказівки з історія Стародавнього Риму» (укладач Р.Д. Бондар), 2008.

Методичні вказівки до спецкурсу „Політичні системи Стародавнього Греції до епохи еллінізму”(укладач Т.О. Ізбаш-Гоцкан), 2008.

Історія Стародавнього Сходу. Методичні рекомендації для студентів I курсу (укладач Р.Д. Бондар), 2009.

Методичний посібник «Ранні форми підприємництва у країнах Західного Середземномор'я у XIII - V ст.» (укладач Радзиховська О.О.), 2009.

Під керівництвом Р.Д. Бондар та О.М. Лугового регулярно відбуваються засідання наукового студентського гуртка з історії стародавнього світу. Обговорювалися, насамперед, питання історії культури Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Далекого Сходу, Античних Греції та Риму.

Під час музейної практики

Наукова діяльність

Наукова тема кафедри: «Цивілізація Європи: історична еволюція доби античності, середніх віків та раннього модерного часу» (№ держреєстрації - 0106U012138). Керівник теми доц. Немченко І.В. Кафедральна тема включає дослідження у відповідних галузях, що виконуються викладачами та аспірантами кафедри й студентами спеціалізації.

Античні студії на матеріалах археологічних розвідок та фондів вітчизняних та закордонних музеїв і бібліотек здійснювалися доцентами Р.Д. Бондар та Т.О. Ізбаш-Гоцкан. Дослідження з історії антикознавства проводились Т.О. Ізбаш-Гоцкан, яка протягом останніх років провела обробку широкого кола архівних документів з фондів Інституту рукописів національної бібліотеки ім. Вернадського, Санкт-Петербурзького філіалу архіву РАН та архіву Інституту Історії Матеріальної Культури, особових фондів видатних археологів та нумізматів-античників. Видано статті, присвячені Е.Р.фон Штерну, О.Л. Бертъе-Делагарду, Ю.Ю. Люценко та ін. Готується монографія за

**Конференція пам'яті професора
П.О.Каришковського**

темою дослідження. Р.Д. Бондар висвітлила суттєві соціально-економічні аспекти історії ніжньодунайських провінцій Ніжня Мезія та Дакія. Дослідницею було оброблено та введено до наукового обігу частину матеріалів досліджень римської фортеці Орловка (Аліобрікс) – єдиної римської фортифікаційної споруди на лівому березі Нижнього Дунаю, зокрема, римські монети, знахідки доби енеоліту (культура Чорновода I) та ін.

Середньовічною та ранньомодерною проблематикою займалися доценти Немченко І.В., Радзиховська О.О., ст. викл. Тоцький П.М. Питання інтелектуальної історії досліджувала І.В. Немченко У центрі її уваги напрямки розвитку англійської політичної думки XVII ст., політичні ідеї Томаса Гоббса, Олджернона Сіднея, Роберта Філмера та ін. Зокрема, проаналізовано ставлення Т. Гоббса до античної культурної спадщини на різних етапах творчого життя, досліджено співвідношення понять «природне право» та «природний закон» у його політичному вченні, простежено еволюцію та специфіку розуміння суверенітету в англійській політичній думці Англії першої половини XVII ст., розглянуто погляди О.Сіднея на «народну державу» та ідейні складові його критики «Патріарха» Р. Філмера; підготовлено статтю «Медієвістика» для VI тому «Енциклопедії історії України».

О.О. Радзиховська плідно працює з матеріалами стародруків XVI ст., що зберігаються у фондах музею книги Наукової бібліотеки ОНУ. За її участю підготовлено та видано каталог палеотипів бібліотеки. Останнім часом досліджено творчість швейцарського ерудита Іоанна Вільгельма Стукіуса, зокрема, його схолії периплу Арріана, що є розробкою середньовічної історичної географії Північного Причорномор'я.

П.М. Тоцький вивчає соціальне та політичне життя Франції XVII - XVIII століть; проблеми церковної реформи на Національних Установчих Зборах Франції 1788-1791 рр. Вченим залучено до обігу політичні памфлети, трактати, пресу, що дало змогу проаналізувати ідейні позиції деяких творців Французької революції та їх опонентів – де Местра, абата Барюеля та ін. З'ясовано позиції різних прошарків духовництва щодо конституційного процесу у Франції кінця XVIII ст., питання світоглядних протиріч основних груп населення стосовно політико-юридичного статусу служителів культу. Простежено еволюцію нових інститутів та інституцій суверенітету та розподілу влади.

Кафедра відроджує візантиністські студії в Одеському університеті. О.М. Луговий успішно закінчив аспірантуру по кафедрі та у 2009 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Роси та варанги у Візантії X - XII ст.: формування та структурна роль найманого військового контингенту», в якій проаналізовано умови найму вояків з Русі, країн Скандинавського півострову та Англії до візантійської армії. Останнім часом ним вивчено також участь вихідців із Священної Римської імперії у діях візантійської армії. Проблемами історії Візантії займається також аспірантка І.С. Горнова. Її дисертація присвячена аналізу історичної спадщини Михаїла Пселла. Творчість цього видатного автора XI ст. вивчається у зв'язку з візантійською традицією історіописання, у порівнянні з іншими історіографами, Іоанном Скилицею зокрема.

У 2005 р. аспірантка кафедри О. Білецька захистила кандидатську дисертацію на тему: «Південно-Східне Поділля середини XIV – середини XV століть».

У 2006–2009 рр. викладачами, аспірантами та студентами кафедри історії стародавнього світу та середніх віків було надруковано 60 наукових праць, у тому числі видання «Правителі Востока» (Справочное издание. Т. IV / Гл. ред., сост. О.М. Луговой – Одесса: Фридман, 2007. – 240 с.)

З 1989 року кафедра є постійним організатором міжнародної наукової конференції «Читання пам'яті професора Петра Осиповича Каришковського» – засновника кафедри, видатного вченого – античника, візантиніста, нумізмата. За цей час вийшло друком вісім наукових збірок «Стародавнє Причорномор'є» за матеріалами конференцій, що відбулися.

У жовтні 2009 р. кафедра була одним з організаторів Міжнародних читань, присвячених 130-річчю від дня народження видатного медієвіста Одеського (Новоросійського) університету П.М. Біциллі.

Започатковано видання збірки наукових праць кафедри історії стародавнього світу та середніх віків «Libra».

Довгополова О.А. Особливості розуміння Біблійного закону в англійській тираноборчій думці (за матеріалами «Короткого трактату про політичну владу» Дж. Понета).

Радзиховська О.О. Іоанн Вільгельм Стукіус та його схолії до «Периплу» Понта Евксинського.

Немченко І.В. Політичне вчення Томаса Гоббса та антична культурна спадщина.

Тоцький П.М. Проблема свободи віросповідання в діяльності Конституанти.

Ізбаш-Гоцкан Т.О. Виникнення та діяльність Нумізматичного відділення Російського археологічного товариства.

Міжнародні зв'язки

У 2006–2009 рр. викладачі та аспіранти кафедри історії стародавнього світу та середніх віків приймали участь у низці міжнародних наукових конференцій та симпозіумів у наукових закладах України, Росії, Польщі, Ізраїлю, Італії та Румунії. Так, І.В. Немченко виступила з доповіддю на міжнародній конференції «Colloquium on Political Hebraism: Jewish Sources in the History of Political Thought» (Єрусалим, 26-29 грудня 2006), де була єдиним представником України та країн СНД. У травні 2006 р. брала участь у делегації історичного факультету до Польщі (університети міст Ополе, Краков, Вроцлав), виступала на засіданні Круглого столу «Історія і культура населення Нижнього Подунав'я» (Румунія, Галац, Нижньодунайський університет, 7-8 травня 2009 р.) У складі делегації історичного факультету у цьому міжнародному форумі також взяли участь О.М. Луговий та І.С. Горнова. У лютому 2010 р. І.В. Немченко здійснювала керівництво групою студентів на міжнародному семінарі «Ренесанс у Флоренції» (Флоренція, Італія).

У жовтні 2008 р. О.М. Луговий пройшов стажування в університеті Ка'Фоскарі (м. Венеція, Італія). У цьому ж навчальному та науковому закладі стажувалася І.С. Горнова у жовтні – грудні 2009 р. Т.О. Ізбаш-Гоцкан проводила наукові дослідження в Архіві Російської Академії Наук, співпрацювала з фахівцями Інституту Історії матеріальної культури (Санкт-Петербург, РФ). О.О. Радзиховська прийняла участь у Міжнародних книгознавчих читаннях «Стародруки і рідкісні видання в університетській бібліотеці», що відбулися у Науковій бібліотеці ОНУ імені І.І.Мечникова 14-16 вересня 2009 р.

Окрім зазначених, співробітники кафедри виступали з науковими доповідями на міжнародних конференціях, які проходили в Одесі та в різних містах України: Києві, Рівному, Севастополі, Харкові.

У своїх наукових розвідках викладачі та аспіранти використовували фонди бібліотек Одеси, Києва, Харкова, Москви, Санкт-Петербурга, Вашингтона (Бібліотека Конгресу), Венеції, Екс-ан-Прованса та ін., а також ресурси Інтернет.

Наукова робота студентів спеціалізації

При кафедрі працює група талановитої молоді. Студенти спеціалізації приймають активну участь в конференціях, що відбуваються на історичному факультеті: у щорічних Звітних студентських наукових конференціях Одеського національного університету, а у 2009 та 2010 рр. – в міжнародних конференціях «Одеські читання: актуальні проблеми історії, археології та етнології». В обох випадках вони – разом з гостями, що приїждять з інших міст та країн – складають окрему багаточисельну секцію.

День кафедри

Окрім місцевих наукових форумів, студенти кафедри на протязі п'яти років взяли участь у конференціях, що мали місце в наукових центрах України та Європи.

Щороку зростає кількість студентських публікацій. Так, у 2006 р. вийшло друком дві студентські статті; у 2007 – 6; у 2008 – 9; у 2009 – 16.

Протягом останніх років кафедрою створено електронну бібліотеку, яка містить велику кількість джерел та наукової літератури з історії стародавнього світу, середніх віків та раннього модерного часу. Матеріали бібліотеки відкриті для студентів історичного факультету, особливо активно їх використовують студенти спеціалізації для підготовки магістерських, дипломних, кваліфікаційних та курсових робіт і наукових публікацій. Студенти історичного факультету, заочного відділення зокрема, мають змогу отримати в електронному варіанті методичні матеріали для практичних занять та самостійної роботи разом із текстами необхідних джерел та літератури. Кафедра, таким чином, готова здійснювати дистанційну освіту на історичному факультеті.

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Колектив кафедри складається з 14 осіб, з яких два доктори історичних наук зі званням професора (завідувач кафедри Вадим Михайлович Хмарський та Олена Анатоліївна Бачинська), 9 кандидатів історичних наук зі званням доцента (заступник завідувача доцент Тарас Степанович Вінцовський, докторанти Наталя Миколаївна Діанова, Василь Петрович Щетников, доценти Тарас Григорович Гончарук, Анатолій Іванович Мисечко, Олександр Євгенович Музичко, Людмила Володимирівна Новікова, Олена Олександрівна Синявська, Юрій Іванович Сурай), 2 доценти зі ступенем кандидата історичних наук (Едуард Петрович Петровський, Володимир Миколайович Полторак) та старший викладач Галина Сергіївна Левченко. На кафедрі працює найдосвідченіший на факультеті старший лаборант Ганна Олександрівна Бадєєва – член профкому та президії профкому ОНУ імені І.І.Мечникова.

Протягом останніх років члени колективу кафедри отримали два звання професора, чотири – доцента та захистили дві кандидатські дисертації.

У своїй **науковій діяльності** протягом минулого десятиліття колектив кафедри розробляв дві комплексні наукові теми: у 2001-2005 рр. – «Південна Україна: історія, історіографія, джерела», а з 2006 р. – «Історія Південної України у національному та європейському контексті» (керівник В.М.Хмарський). Загалом можна три основні напрямки за якими працювали й працюють члени кафедри у новітній період своєї історії:

1. Соціально-економічна історія Південної України кінця XVIII – початку XX ст.;
2. Суспільно-політичні процеси у регіоні наприкінці XIX – XX ст.;
3. Історія історичної науки на півдні України у XIX-XX ст.

По першому напрямку плідно працювали О.А.Бачинська («Історія та розвиток

українського козацтва у кінці XVIII-XIX ст.»), Т.Г.Гончарук («Транзит західноєвропейських товарів через Наддніпрянську Україну першої половини XIX ст.»), Н.М.Діанова («Населення міст Південної України у дореформений період»), Полторак В.М.«Взаємини Війська Запорозького та Війська Донського доби Нової Січі (1734-1775)»). Наслідком розробки цього напрямку стали такі монографії:

- Діанова Н.М. Формування етно-конфесійної структури населення міст Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) (Одеса, 2010. 176 с.)
- Бачинська О.А. Козацтво в «післякозацьку добу» української історії. Кінець XVIII-XIX ст. (Одеса, 2009. 256 с.)
- Гончарук Т.Г. Транзит західноєвропейських товарів через Наддніпрянську Україну першої половини XIX ст. (Одеса, 2008. 280 с.)
- Одеса козацька: Наукові нариси. – 2-е вид., випр. і доп. (Одеса, 2008) (Бачинська О.А., Гончарук Т.Г., Мисечко А.І., Новікова Л.В., Полторак В.М. у співавторстві)
- Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. Т.2. / Ред. кол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. (К., 2007). (Бачинська О.А. у співавторстві)
- Гончарук Т.Г. Нащадки українських козаків та «народження Одеси» (Одеса, 2006)
- Гончарук Т.Г. Одеське порто-франко 1819-1859 рр.: історія (Одеса, 2005. 312 с.)

Кандидатську дисертацію захистив В.М.Полторак на тему «Взаємини Війська Запорозького та Війська Донського доби Нової Січі (1734-1775): політико-правовий і соціально-економічний аспекти» (2007)».

Хмарський В.М. – завідувач кафедри

Професорсько-викладацький склад кафедри історії України

Другий напрямок представляють Т.С.Вінцовський («Органи управління Центральної Ради на півдні України: історія становлення та місце в системі влади» та «Українське самостійницьке підпілля в Трансністрії у роки Другої світової війни (1941-1944 рр.)»), А.І.Мисечко («Історія українського руху на півдні України наприкінці XIX – на початку XX ст.» та «Український рух в Херсонській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст.»), Е.П.Петровський («Історії радянських репресій в Україні в XX столітті»), В.П.Щетников («Окупаційний режим у Трансністрії під час Другої світової війни»). Кожний з них опублікував або індивідуальну монографію або взяв участь у колективних монографіях:

- Вінцовський Т.С., Джумига Є., Мисечко А.І. Українські мілітарні формування в Одесі у добу Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) (Одеса, 2010. 153 с.)
- Голодний хліб. Голод 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 років в контексті історії репресій. Овідіопольський район / Автори-укладачі С. С. Аргатюк, Л. В. Ковальчук, Е. П. Петровський (Одеса, 2008. 400 с.).
- На южном фланге фронта: В 2-х част. Ч.1: Крепость на Черном море. (Одеса, 2008. 126с.) (Щетников В.П. у співавторстві)
- Нариси з історії села Красносілка (Гільдендорф) на Одещині: 200-річчю села присвячується. - Одеса, 2007. 170 с. (Щетников В.П. у співавторстві)
- Мисечко А.І. Український рух в Одесі наприкінці XIX – початку XX ст. (Одеса, 2006. 162 с.)
- Біль минулого. Нариси з історії репресій 1930-х років серед освітян Одеської області (Іванівський район) (Одеса, 2006. 233 с.). (Петровський Е.П. у співавторстві)
- Сурай Ю.І. Преса в Україні у боротьбі політичних сил за армію і флот (1917 р.) (Одеса, 2005. 143 с.)

Кандидатську дисертацію захистив Е.П.Петровський на тему «Архівно-слідчі справи як джерело вивчення репресій в Україні у 1937-1938 роках» (2006).

Плідним є й третій напрямок, який репрезентують дослідження Н.М.Діанової («Науково-просвітницька діяльність вищого православного духовенства Південної України у XIX ст.»), Г.С.Левченко («Внесок періодичної преси Південної України в розвиток історичного краєзнавства в XIX – на початку XX ст.»), О.Є.Музичка («Історія історичної науки на півдні України наприкінці XIX-XX ст.»), Л.В.Новикової («Розвиток

історичних знань на півдні України в XIX ст.»), О.О.Синявської («Історія історичної науки на півдні України у XIX - на початку XX ст.» та «Розвиток українського національного руху на півдні України у другій половині XIX – на початку XX ст.»), В.М.Хмарського («Історія археографічних установ на півдні України у XIX – на початку XX ст.» та «Історики південної України в археографічному й суспільно-політичному вимірі»). Їхній доробок втілений у монографії та збірках:

- Анатолій Діомидович Бачинський (1933-1995). До 75-річчя від дня народження (біографічні матеріали) / Упорядники А.Д.Бачинська, Г.С.Левченко, Л.В.Новікова, В.М.Хмарський (Одеса, 2008. 216 с.).
- Василь Терентійович Галяс (біографічні матеріали до 85-річчя з дня народження) / Упорядник В.М.Хмарський (Одеса, 2006. 84 с.).
- Музичко О.Є. Історик Федір Іванович Леонтович (1833-1910): життя та наукова діяльність (Одеса, 2005. 208 с.).
- Ф.І.Леонтович (1833-1910): біобібліографічний покажчик / Упорядник О.Є.Музичко (Одеса, 2005. 148 с.)

Кандидатські дисертації захистили О.Є.Музичко «Історик Ф.І.Леонтович (1833-1910): життя та діяльність» та Л.В.Новікова «Внесок А.О.Скальковського (1808-1898) у дослідження історії Південної України» (2004).

Особливо слід відзначити вихід першого тому енциклопедичного видання «Одеські історики (початок XIX – середина XX ст.)» (Одеса, 2009. 478 с.) (голова редакційної ради В.М.Литвин, члени редколегії Т.Г.Гончарук, О.Є.Музичко, В.М.Хмарський). З 230 статей збірки 130 та ще й вступна стаття (Хмарський В.М.) належать членам кафедри (О.Є.Музичко – 90 статей, а також Бачинська О.А., Гончарук Т.Г., Діанова Н.М., Левченко Г.С., Мисечко А.І., Новікова Л.В., Петровський Е.П., Синявська О.О. та аспірантки В.В.Калінку і О.Д.Макміллан).

Крім монографій, збірок, брошур викладачі кафедри опублікували понад 350 статей у таких вітчизняних журналах і збірках як «Історіографічні дослідження в Україні», Матеріали VI конгресу МАУ, «Проблеми історії України XIX – початку XX ст.» «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики», «Студії з архівної справи та документознавства», «Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)», «Український археографічний щорічник», «Український історичний журнал» та енциклопедіях («Архівна енциклопедія», «Енциклопедія сучасної України», «Енциклопедія історії України»), «Професори Одеського (Новоросійського) університету», а також іноземних виданнях у Брянську, Відні, Москві, Краснодарі, Нью-Йорку, Ольштині, Ополі, Парижі, Софії.

Науковці кафедри є членами редколегій низки наукових видань і збірок: «Записки історичного факультету» (О.А.Бачинська, Т.С.Вінцковський, В.М.Хмарський), «Історики Українського Причорномор'я» (О.Є.Музичко, Л.В.Новікова, відповідальний редактор В.М.Хмарський), «Матеріали звітної студентської наукової конференції історичного факультету ОНУ ім. І.І.Мечникова» (Т.С.Вінцковський), «Одіссос: актуальні проблеми історії, археології та етнології» (Т.С.Вінцковський, Т.Г.Гончарук, О.Є.Музичко, В.М.Хмарський), «Чорноморська минувшина» (відповідальний редактор О.А.Бачинська, Т.С.Вінцковський, відповідальний секретар Т.Г.Гончарук, А.І.Мисечко, Л.В.Новікова, В.М.Полторак), «Лукомор'я» (відповідальний секретар Т.Г.Гончарук) «Наукові вісники» Одеського державного економічного університету та Одеського державного екологічного університету (В.М.Хмарський). Прикметно, що протягом тривалого часу на посаді заступника декана з наукової роботи перебуває представник кафедри історії України – Бачинська О.А. (до 2006 р., а 2009 р. її обрано головою профспілкового бюро історичного факультету) та Т.С.Вінцковський.

За минулі роки науковий доробок науковців кафедри пройшов апробацію на різноманітних наукових форумах (їх нараховується понад 130), серед яких варто виділити вітчизняні шостий та сьомий конгреси Міжнародної асоціації україністів (2005, 2008), III конгрес українських істориків у Луцьку (2006), «круглий стіл» «Термінологічні проблеми у вивченні історії України» (2006) та конференція «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять» (2008) (Київ, Києво-Могилянська академія), «Історичні джерела» (Київ, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського), «Українська періодика: історія і сучасність» (Львів, 2005), «Знаки питання в історії України: українська історія у східноєвропейському контексті» у Ніжині (2005), «Кайдівські читання» (Чернівці, 2004), «Костомарівські читання» (Чернігів, 2006). Колективно кафедра взяла участь (в тому числі і як організатор чи співорганізатор або за найактивнішої участі членів кафедри) у проведенні одеських конференцій «Українська національна ідея: минуле, сучасне, майбутнє» (2004), «Українське козацтво у вітчизняній та загальноєвропейській історії» (2005), «Велич подвигу народного» (2005), «Митрополит Андрей Шептицький: церковно-релігійна та громадсько-політична діяльність» (2007), «Роль і значення Одеської еміграції» (2008), «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри» (2009) та циклі з трьох конференцій у співробітництві з польськими колегами з університетів Ополе і Вроцлава «Поляки на Півдні України» (2006), «Поляки на півдні України та в Криму» (2007) та «Причорноморський регіон у контексті європейської політики: минуле і сьогодення» (2008). Серед зарубіжних форумів відзначимо участь у конференціях з україністики в Іллінойському університеті (Урбана–Шампейн, США, 2006, В.М.Хмарський), присвяченій другій світовій війні (Берлін, Німеччина, 2009, Щетников В.П.), з болгарістики, організованих Болгарською АН (Болгарія, Софія, 2008-2009, О.А.Бачинська, В.М.Полтолрак), українсько-румунська конференція «Нижньодунайський регіон в XV-XX ст.: історичні, етнічні та культурні трансформації (Тулча, Румунія, 2008, О.А.Бачинська, Т.С.Вінцковський, Л.В.Новікова, В.М.Полтолрак), різноманітних російських (Краснодар, Москва, Санкт-Петербург) та молдавських (Кишинев) форумах (О.Є.Музичко, В.М.Полтолрак, В.П.Щетников).

Кафедра, готуючи докторантів аспірантів та співшукачів до підвищення їхньої наукової кваліфікації, є центром підготовки кадрів не тільки для себе, а й для інших навчальних закладів. Під керівництвом професорів В.М.Хмарського та О.А.Бачинської було захищено одну докторську та 4 кандидатські дисертації. Спеціалізовані вчені ради по захисту дисертацій в Дніпропетровську, Запоріжжі, Одесі, Миколаєві, Харкові, Черкасах, Чернівцях неодноразово запрошували науковців кафедри (Хмарський В.М., Бачинська О.А., Музичко О.Є., Щетников В.П., Гончарук Т.Г.) брати участь у процедурі захисту дисертацій, в т.ч. й докторських, що є свідченням визнання наукової ваги членів кафедри. Кафедра здійснює попередню експертизу всіх дисертацій, що подають до захисту або ностріфікації у Спеціалізованій вченій раді при ОНУ імені І.І.Мечникова за спеціальністю 07.00.01 «Історія України» (членами цього вченого співтовариства є доктори наук О.А.Бачинська та В.М.Хмарський), а це пересічно 10 робіт щорічно. Практично на кожному засіданні кафедри затверджувався відзив (а то й кілька) на автореферати дисертацій – по цьому показникові кафедра стабільно тримає пальму першості серед інших підрозділів факультету. Міжнародним визнанням наукових кафедральних розробок стало здобуття дослідчої дотації Канадського інституту українських студій (Вінцковський Т.С., Хмарський В.М.) та Грант центра «Сефер» на проведення наукових досліджень з іудаїки в Єрусалимі (Ізраїль, 2005) (Музичко О.Є.).

Протягом останніх років було здійснено цілковитий перехід на навчання за **кредитно-модульною системою** як загальних, так і спеціальних курсів. Нині кафедра забезпечує на денному та заочному відділеннях історичного факультету читання 3 курсів

для магістрантів, один загальний та 4 спеціальних курси для студентів, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст», три загальні («Давня і нова історія України», «Новітня історія України», «Історична географія») та 22 спеціальні курси для студентів спеціалізації, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр».

На кафедрі вівся постійний діалог з приводу місця і призначення дисципліни «Історія України» в університетському навчанні як на історичному факультеті, так і інших підрозділах Університету (кафедра забезпечує читання нормативного курсу «Історія України» на 32 спеціальностях майже у всіх підрозділах, що робить її, по суті, загальноуніверситетською). Для студентів-неісториків на лекційних та семінарських заняттях, на основі сучасних досягнень вітчизняної та світової науки, наголошувалось на найбільш актуальних проблемах загального курсу історії України. На семінарських заняттях запроваджено рольові та ділові ігри, «круглі столи», «суди» над історичними персонажами, презентації, аналіз конкретних ситуацій, диспути, розв'язування проблемних завдань, індивідуальні практикуми, складання і вирішування історичних кросвордів, тестові форми контролю якості знань, дослідження генеалогічних дерев з метою «олюднення» історії, що має сприяти дегероїзації «великих персон» і збільшення історичної ваги «маленького українця», справжнього рушія історії, життя якого і має бути найвищою гуманістичною цінністю суспільства. Наприклад, Н.М.Діанова щорічно проводила круглий стіл «Стежками партизанської слави», де всі студенти ділились своїми враженнями від попередньо опрацьованої мемуарної літератури по даній проблемі. Здійснювалися так звані «виїзні» заняття в археологічному музеї, музеї християнства (при жіночому монастирі), музеї військової слави в катакомбах та інших музеях міста.

Широко практикувалось проведення відкритих лекцій, відвідання і обговорення яких розглядалось як важливий чинник оптимізації викладацької майстерності, лабораторія по обміну досвідом та засіб передачі досвіду молоді. Останніми роками було проведено лекції по загальних курсах «Давня та нова історія України» (Музичко О.С., Гончарук Т.Г.), «Новітня історія України» (Вінцковський Т.С.) для студентів-істориків; спецкурсам «Історія українського війська» (Мисечко А.І.), «Основи наукового дослідження» (Синявська О.О.), спецпрактикуму «Українська археографія» (Хмарський В.М.) для студентів спеціалізації; для студентів-неісториків спеціальностей «Міжнародні відносини» (Хмарський В.М.), «Філософія» (Синявська О.О.), «Українська філологія» (Левченко Г.С.), «Біологія» (Петровський Е.П.). Викладачі кафедри брали активну участь у факультетських програмах вивчення закордонного досвіду організації навчального процесу, відвідуючи університети Ополе (Бачинська О.А., Новікова Л.В.), Вроцлава, Ягелонський (Хмарський В.М.) у Польщі та університет Нижній Дунай у м.Галац у Румунії (Вінцковський Т.С.).

Вдосконалення викладацької майстерності здійснювалось на кафедрі поряд з новими формами **навчально-методичної роботи**. Внаслідок цього у новому десятилітті друком вийшло ціле гроно нових видань і ця робота набула системності. Так, у 2005 р. кафедра видала два зібрання програм всіх курсів, що їх читання забезпечує кафедра – для загальних курсів з історія України, які викладають у шістьох семестрах, та всіх спеціальних курсах. Видано нову програму з дисципліни «Історія України» для неспеціальних факультетів, а також для загального курсу «Історична географія» (О.А.Бачинська), архівної практики (О.О.Синявська) та методичні рекомендації для оформлення випускних робіт студентів історичного факультету (В.М.Хмарський у співавторстві з О.В.Сминтиною). Останні роки характеризуються тим, що викладачі перейшли до написання навчально-методичних посібників для студентів спеціалізації кафедри, авторами яких є:

Під час проведення наукового семінару.

- Вінцковський Т.С. Політичні діячі України: 1917-2004 рр. Навчальний посібник (Харків, 2005. 112 с.).
- Діанова Н.М. Історія релігії та церкви в Україні. Частина перша: IX – XIX ст. Навчальний посібник (Одеса, 2006. 104 с.).
- Бачинська О.А. Історія українського козацтва. XV–XX ст.: Частина 2: кінець XVIII–XX ст. Навчально-методичний посібник (Одеса, 2007. 104 с.)

Методична робота викладачів виходить за межі кафедри. Так, багато років методичну комісію факультету очолював Ю.І.Сурай, а у розв'язанні факультетських проблем брали участь члени методичної комісії А.І.Мисечко та О.О.Синявська. В.М.Хмарський є членом робочої групи з моніторингу шкільних підручників з історії України при Українському інституті національної пам'яті (2007). Е.П.Петровський (який є головою предметної комісії з історії на вступних випробуваннях до Університету) та В.М.Хмарський за дорученням Міністерства освіти і науки України були спостерігачами в різних куточках нашої країни під час проведення зовнішнього незалежного оцінювання у 2008/2009 навчальному році. Викладачі є співавторами різноманітних навчальних і навчально-методичних видань, що допомагають навчатись студентам інших навчальних закладів. Особливого розголосу у освітян набуло друге видання навчального посібника з краєзнавства для школярів «Ми – одесити» (За ред. С.В.Козицького) (2008), у якому взяла участь низка викладачів. О.А.Бачинська, Т.Г.Гончарук, Л.В.Новікова беруть активну участь у роботі Малої академії наук, є консультантами та керівниками і членами журі обласного конкурсу МАН з секцій «Історія України» та «Історичне краєзнавство».

Завідувач кафедри взяв участь і виступив з доповіддю на всеукраїнській нараді «Проблеми змісту історичної освіти та проблеми їх вирішення» у Міністерстві освіти і науки України (2008) в якій взяв участь міністр І.О.Вакарчук та його заступники. На цій нараді був присутній і заступник завідувача кафедри Т.С.Вінцковський, який за рік перед тим, як заступник завідувача, взяв участь у семінарі керівників кафедр історії України історичних факультетів вищих навчальних закладів, проведений спільно з Інститутом історії НАН України (2007). Подібні форуми дають новий досвід і матеріал для аналізу

щодо місця знань з історії України на всіх щаблях суспільної інтелектуальної піраміди – від побутового рівня до ідеології, від шкільного підручника до університетської і академічної науки.

Виховна робота, насамперед, як і завжди, здійснювалась в ході навчального процесу – під час лекцій, семінарських занять, індивідуальної роботи зі студентами, консультацій, в роботі над курсовими, бакалаврськими і дипломними роботами, педагогічних практик. Для поглиблення знань з історії України здійснювались екскурсії до одеських археологічного, краєзнавчого та університетських музеїв. З найсильнішими студентами проводилась додаткова робота, зокрема під час підготовки до всеукраїнських конкурсів студентських робіт. Так, наприклад, студент Є.Джумига, під керівництвом наставника Т.С.Вінцковського брав участь у кількох Всеукраїнських конкурсах студентських робіт (2009 р. – III місце у конкурсі в галузі українознавства), став стипендіатом фонду Віктора Пінчука (2008, 2009), а згодом – співавтором колективної монографії разом з науковим керівником. Отже, вагоме місце у виховній роботі, яку на кафедрі часто-густо потрактовують як позааудиторну співпрацю зі студентами, складає безпосереднє й індивідуальне спілкування зі студентами.

Жваво відбувались студентські щорічні наукові конференції – адже всі присутні щоразу беруть участь у визначенні через рейтингування найліпшої доповіді. Переможці (2005 – Шевченко О., 2006 – Ходак І., 2007 – Вихованець Н., 2008 – Левицька О., 2009 – Сугак В. та Жимбій В. – у започаткованій секції «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни») завжди є потенційними кандидатами до аспірантури.

Діяльність гуртка з історії України характеризувалась як синусоїдою активності, так і експериментаторством. Так, у середині десятиліття куратор гуртка О.Є.Музичко зробив наголос на обговоренні документальних фільмів і кінострічок вітчизняної класики з метою аналізу впливу мистецтва та візуального ряду на суспільне сприйняття інформації з українистики. Нещодавно відбулось відновлення діяльності гуртка – завдяки ще одному молодому викладачеві – В.М.Полтораку, який відповідально і неординарно поставився до нового доручення. Гуртківці започаткували польовий напрямок діяльності – здійснили виїзди до санаторію Куяльник, населених пунктів Петрівка та Василівка, Балта, провели снігову баталію у парку ім. Т.Шевченка. Створено Інтернет-сторінку, проведено аудиторні читання до Дня Соборності України, ведеться робота над зйомкою документального фільму та написання за матеріалами подорожей гуртка збірки історичних маршрутів Одещиною.

Традиційним став започаткований ще 2004 р. День кафедри історії України. Основу свята складають театралізовані вистави, підготовлені студентами у вигляді «капусників». Є прецедент участі і викладачів з творчою програмою в одному зі свят. Під час неформального спілкування панує дух єднання людей, згуртованих належністю до одного підрозділу у галузі гуманітарного знання, викладачі і студенти напередодні Нового року згадують значні та кумедні моменти минулого календарного року.

Викладачі кафедри брали участь у **різноманітних заходах**, що виходили за межі спеціалізації. Особливо треба виділити участь викладачів кафедри у факультетській першості з міні-футболу. Чемпіонат відбувається організовано, кожна з команд має свою форму і назву. Так, команда викладачів, співробітників і аспірантів (тепер як команда випускників) має назву «Запорозька старшина». Основу її склали викладачі кафедри – беззмінний капітан команди, який не пропустив жодної з 25 першостей, багатолітній Голова футбольної ради історичного факультету, неодноразовий лауреат опитування «Кращий захисник» і «Кращий арбітр» змагань Т.С.Вінцковський, почесний президент першості, як один з її засновників у середині 90-х рр., кращий гравець першості 1998 р. В.М.Хмарський (обидва – чотириразові переможці першості, в т.ч. три рази за останні п'ять років) та О.Є.Музичко. Відзначимо, що команда «Запорозька старшина» –

День кафедри

постійний лідер і переможець у командному заліку «Fair-play». Також відбувалась творча співпраця з факультетським колективом «Джерело» (написано сценарій для одного з виступів – В.М.Полторак), виступи на Новорічних концертах ОНУ ім. І.І. Мечникова у танцювальній та театральній програмі разом зі студентами та викладачами інших факультетів (Мисечко А.І., Полторак В.М.).

У ХХІ столітті кафедра взяла курс на **посилення своєї інтелектуальної присутності** по за межами Університету як у вигляді наукової продукції, так і участі у різноманітних громадських проектах, а також у масмедійній діяльності.

Насамперед слід виділити співпрацю з органами місцевої влади. Протягом кількох років Український інститут національної пам'яті (Київ), Одеська обласна державна адміністрація (насамперед силами Державного архіву Одеської області та управління освіти і наукової діяльності) та Одеська обласна рада здійснювали проект «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Одеська область». У 2008 р. вийшов друком перший том, який містив мартиролог та деякі інші матеріали щодо цієї національної трагедії у нашому регіоні. До написання вступної статті було запрошено Е.П.Петровського. Під час підготовки другого тому, який мав містити свідчення очевидців Голодомору, до робочої групи увійшли викладачі кафедри Г.С.Левченко, Е.П.Петровський, О.О.Синявська, аспірант М.Ш.Кашкаєв та В.М.Хмарський, який став одним зі співголів робочої групи та членом редколегії видання.

Пфд час занять в аудиторії

Плідна співпраця зав'язалась у кафедрі з Одеською міською радою. Спільно з управліннями інформації було організовано й проведено низку «круглих столів», присвячених історичним подіям, що викликали у суспільстві підвищений інтерес: від Визвольної війни середини XVII ст., до Голодомору 1932-1933 рр., політичних репресій в Україні у 30-ті рр. XX ст., Національно-визвольного руху 40-50-х рр. в Україні, 20-річчя заснування Руху та проблем патріотизму). Модератор «круглих столів» В.М.Хмарський крім інших запрошених (серед них бували й київські гості) представляв членів кафедри Т.С.Вінцковського, О.Є.Музичка, Е.П.Петровського. Разом з завідувачем кафедри Т.С.Гончарук, А.І.Мисечко надають активну консультативну допомогу, беруть участь у «круглих столах», інших заходах (пов'язаних зокрема з Днем незалежності та Днем міста), що їх проводило управління молодіжної політики й спорту.

Викладачі самі, персонально, у 2006 р. виступали організаторами «круглих столів» для студентської молоді: Н.М.Діанова – «Роль релігії в житті одеської молоді» за участі священнослужителів різних конфесій, О.Є.Музичко – «Дмитро Донцов». Отже, численні «круглі столи» виявились однією з найпривабливіших і, очевидно, найефективніших форм залучення університетських українців до формування громадської думки. Адже розмаїття таких заходів, як за тематикою, так і форматом організації, і є проявом його попиту на точку зору науковців, зокрема, на ювілей відкриття пам'ятника гетьману Івану Мазепі у румунському Галаці, українсько-румунське Придунав'я як спільна історико-культурна спадщина в Генеральному консульстві Румунії в Одесі (О.А.Бачинська), фаховий висновок робочої групи істориків при урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА (Вінцковський Т.С.), Голодомор 1932-1933 рр. у Науковій бібліотеці ОНУ ім. І.І. Мечникова, середній школі №1, Комінтернівській та Овідіопольській райдержадміністраціях (Діанова Н.М., Петровський Е.П., Синявська О.О., Хмарський

В.М., студент Ю.Александров), ювілей Просвіти в Одесі – у Південноукраїнському державному педагогічному університеті ім. К.Д.Ушинського, Одеському державному аграрному університеті та інших навчальних закладах міста (А.І.Мисечко).

Одним з напрямків кафедрального життя була організація й активна **участь у різноманітних імпрезах** за участі відомих істориків та суспільствознавців. Так, за останні роки на факультеті побували і виступили авторка відомого твору «Одеса: історія. 1794-1914» професор Патрісія Герлігі (США), директор Інституту історичних досліджень Львівського національного університету професор Ярослав Грицак (Львів), редактор газети «День» Лариса Івшина, професор Торонтського університету Павло Роберт Магочі (Канада), відповідальний редактор журналу «Критика» публіцист Микола Рябчук (Київ), поет, есеїст, радник президента Володимир Цибулько (Київ) та інші.

Разом з презентацією осіб та їхніх ідей викладачі брали участь у різноманітних презентаціях книжок – власної продукції: збірки матеріалів, присвяченій професору кафедри А.Бачинському у Науковій бібліотеці ОНУ ім. І.І.Мечникова та ЗОШ №117, яку він закінчив; збірки статей «The Odessa Connection», проведеної за участі професора Віденської дипломатичної академії Мелані Суллі (Н.М.Діанова), книги «Біль минулого», присвяченій політичним репресіям у Іванівському районі та збірки матеріалів «Голодний хліб» про Голодомор – з виїздом до райцентрів Іванівка та Овідіополь (Е.П.Петровський, Хмарський В.М., аспірант Аргатюк С.С.). Виступи та зустрічі з місцевою інтелігенцією завжди відбувались в емоційній і зворушливій обстановці, перейняті відчуттям глибокої шани до постраждалих, відповідальності сучасників за майбутнє нашої Батьківщини.

Багато виступів було здійснено перед найрізноманітнішою аудиторією організацій і установ, чіє керівництво переймаючись проблемами минулого, запрошувало університетських викладачів з просвітницькими цілями: Вінцовський Т.С. – «Тоталітарний режим в УСРР у 1920-1930-х рр.», «Дискусійні питання історії ОУН і УПА» (вчителі історії загальноосвітніх шкіл та держпрацівники Одеської області), «Бій під Крутами в історичному контексті» (управління військової контррозвідки СБУ в Одеській області); Левченко Г.С. – «Державна символіка України» (управління СБУ в Одеській області); Музичко О.Є. – «Проблеми вивчення раннього середньовіччя в українській історії»; Петровський Е.П. – «Голодомор 1932-1933 рр.: історичний контекст та проблеми вивчення» (управління СБУ в Одеській області, управління військової контррозвідки СБУ, обласне методичне об'єднання викладачів історії у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, курси підвищення кваліфікації вчителів); Полторак В.М. – «Герої Крут» (управління СБУ в Одеській області), Хмарський В.М. – «Теоретичні проблеми вивчення історії України» (вчителі Одеської області); «Акт Соборності в історичному контексті» (управління військової контррозвідки СБУ в Одеській області).

Доведення науковцями складних проблем вітчизняного минулого сприяє **масмедійна діяльність** кафедри, яка значно посилилась з початком XXI століття. Викладачі стали частими гостями практично у всіх редакціях місцевого телебачення. Інтерв'ю для програм та сюжетів новин можна було побачити на телеканалах «АРТ», «АТВ», «Глас», «Град», «Здоров'я», «Круг», «МедіаІнформ», Одеське державне телебачення, «Ріак», «Страна советов», «СТВ», «7 канал». Вони були присвячені як експертним оцінкам окремих подій, особливо тих, що відбулись у XX столітті, так і загальним проблемам історичної науки і навіть телепрезентації підручника та зовнішнього незалежного оцінювання. Найчастіші учасники бліц-участі на «блакитних» екранах – Т.С.Вінцовський, Т.Г.Гончарук, О.Є.Музичко, Е.П.Петровський, В.М.Хмарський, а на місцевому радіо – А.І.Мисечко.

Найбільший ефект на телебаченні, безумовно, мають цілісні програми, в яких можна докладно довести до глядача свої думки. Так, О.А.Бачинська стала героєм програми «Народжена бути богинею» («АРТ», «Град»), у програмі «Заповідними

стежками» розповіла про вихід наукових нарисів «Одеса козацька», а у програмі «Роден край» (ОДТ) – про стан болгарістики на Одещині; Т.С.Вінцковський став активним учасником ток-шоу «Лінія фронту», присвяченого місцю в історії ОУН та УПА («АТВ»); Т.Г.Гончарук взяв участь у серії програм «Заповідними стежками» з Богданом Чуфусом на ОДТ, присвячені дню міста Одеси, героям Крут, дню Соборності, ролі козацтва в історії Одеси; А.І.Мисечко взяв участь у тематичних передачах, присвячених ювілеям І.С.Мазепи, М.В.Гоголя, Т.Г.Шевченка; Е.П.Петровський та В.М.Полторак – першого авіатора в Російській імперії, одесита М. Єфимова, інженера Новоросійського університету Й.Тимченка, політичного діяча та публіциста В.Жаботинського та низки інших програм в телевізійних циклах «Пале-Рояль», «Пантеон», «Старовини»; О.О.Синявська виступила науковим консультантом і взяла участь у підготовці сюжету телепроекту В. Крука «Южная Пальмира», дала інтерв'ю та допомогла студентам підготувати низку сюжетів для телепроекту «Magistra Vitae. Молоді історики з архівним репортажем» на ТК «Град»; В.М.Хмарський – взяв участь у програмах «Особливий погляд» (УТ-1) про українську Одесу, «Новий день» – ювілей ОНУ ім. І.І.Мечникова (ОДТ), «Заповідними стежками» – оцінка ОУН і УПА, «Город и горожане» – події під Крутами у 1918 р. («Круг»), «Молодь. Спорт. Політика» («Глас») про футбольну першість на історичному факультеті.

Менш різноманітна, але не менш ефективна робота кафедри відображена на шпальтах різноманітних газет. Найпродуктивнішим серед членів кафедри був, безсумнівно, О.Є.Музичко, який за п'ять років дав інтерв'ю або опублікував десятки статей як науково-популярного, так і публіцистичного характеру (в тому числі у столичних газетах «День», «Слово Просвіти»). Частина його публіцистичних статей перевидано у 2006 р. у колективній збірці «Помаранчева революція: пробудження нації», яку видала Одеська філія Інституту стратегічних досліджень при Президентові України. У газетному форматі найбільше себе проявили Л.В.Новікова, Е.П.Петровський, О.О.Синявська (організувала публікацію серії студентських матеріалів в газеті «Одеський університет» під загальною назвою «Архівна Одісея»), Ю.І.Сурай, В.М.Хмарський (відзначимо розлогі інтерв'ю столичній газеті «Україна молода» та університетській газеті «Профком» – про життя кафедри). Найбільше публікацій кафедральних просвітян і публіцистів можна знайти на шпальтах газет «Думська площа» та «Чорноморські новини».

Загалом значення кафедри і відомість її викладачів вже давно вийшли за межі Університету. Так, саме члени кафедри склали основу Одеського осередку Українського історичного товариства (1999), а завідувач – став його очільником. Осередок має історіографічне спрямування і веде свою роботу по організації видання окремих збірок у серії «Історики Українського Причорномор'я». При історичному факультеті було засновано у 2000 р. відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного інституту козацтва при Інституті історії України НАН України. Його очільником, а також відповідальним редактором щорічного видання «Чорноморська минувшина» є О.А.Бачинська. Члени кафедри складають половину редколегії і є активними авторами часопису. Е.П.Петровський є заступником директора Одеського академічного центру Міжнародної академії наук і мистецтв, який є осередком із дослідження історії тоталітаризму і радянських репресій ХХ ст. та бере участь у науково-дослідних програмах «Одеський мартиролог» (на регіональному рівні), «Реабілітовані історією» (в межах України), «Повернуті імена» (на пострадянському просторі). Т.Г.Гончарук є членом геральдичної колегії при одеській обласній раді народних депутатів.

Активно співпрацює з учнівським колективом Юридичного ліцею м. Одеси Т.С.Вінцковський. Протягом 2000-2008 рр. він був науковим консультантом збірної команди учнів для участі у Всеукраїнському турнірі істориків. Команда стала дворазовим

чемпіоном, дворазовим срібним та чотириразовим бронзовим призером, що є рекордним показником за увесь час проведення турнірів з поміж усіх шкіл України. Саме за ці успіхи доцента кафедри було відзначено почесним знаком Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України».

Низкою відзнак членів кафедри нагородила місцева влада. Три роки поспіль (2007-2009) управління освіти і наукової діяльності Одеської обласної державної адміністрації за внесок у розвиток науково-краєзнавчої роботи, виховання національної свідомості та підтримку обдарованої молоді нагороджує грамотами О.А.Бачинську. Одеська міська влада так само нагородила кількох співробітників кафедри почесними грамотами міського голови Одеси – Бачинську О.А., Вінцовського Т.С., Мисечка А.І. Цілий «букет» відзнак 2009 р. отримав Е.П.Петровський – грамота і подяки Ради директорів вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації Одеської області. А.І.Мисечко нагороджений медаллю «Будівничий України» (Одеська обласна «Просвіта») за вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави.

З нагоди 145-річчя Університету колектив кафедри було відзначено низкою нагород: завідувача кафедри В.М.Хмарського – почесною відзнакою Одеського міського голови «Подяка», доц. Т.С.Вінцовського – почесною грамотою від Одеської обласної держадміністрації, проф. О.А.Бачинську – почесною грамотою від Одеської міської ради, доц. О.Є.Музичко та Е.П.Петровського – почесними грамотами від Управління освіти і наукової діяльності Одеської обласної державної адміністрації, доц. О.О.Синявську – почесною грамотою від ректора ОНУ ім. І.І.Мечникова, доц. Н.М.Діанову, Л.В.Новікову, В.М.Полторака та старшого викладача Г.С.Левченко – грамотами від декана історичного факультету.

Отже, протягом п'ятиліття, що тривало між ювілеями Університету, колектив кафедри історії України продовжував виконувати покладені на нього обов'язки, поглиблюючи наукові розробки з історичної україністики, позначаючи цей процес черговими монографіями та збірками, збагачуючи навчальний процес новим досвідом і навчально-методичними виданнями, урізноманітнюючи форми виховної роботи, посідаючи все помітніше місце у громадському житті регіону – відповідаючи в цілому на ті виклики, які висунув як глобалізований світ, так і новітнє націєтворення у XXI столітті.

КАФЕДРА НОВОЇ ТА НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Згідно штатного розкладу кафедри на 2004/05 навчальний рік на ній нараховувалось 13 ставок, в тому числі, 11 бюджетних і дві позабюджетні. В наступні роки штатний розклад зберігся на такому ж рівні.

До червня 2008 р. кафедрою завідував к.і.н., проф. Ф.О.Самойлов, а потім – д.і.н., проф. О.Б.Дьомін. Поряд із ними, до провідного складу кафедри відносяться представники старшого та середнього поколінь викладачів: д.і.н., проф. Д.П.Урсу, д.і.н., проф. І.С.Гребцова, к.і.н., в.о. проф. Т.М.Попова, к.і.н., в.о. проф. І.Д.Черних, к.і.н., доц. І.М.Шкляев, к.і.н., доц. С.В.Мілевич, к.і.н.доц. П.І.Барвінська. Молодше покоління викладачів представляють к.і.н., доц. А.С.Поспелов, к.і.н., в.о. доц. Ю.В.Шахін, к.і.н., ст. викладач С.В.Ковальський (із 2009 р.), доктор історії (Республіка Болгарія), асистент О.Г.Середа (із 2009 р.).

Дьомін О.Б. – завідувач кафедри

Професійний рівень викладацького складу кафедри характеризується такими показниками: доктори історичних наук, професори – 3 (23,1 %), кандидати історичних наук, професори або ж виконуючі обов'язки професорів – 3 (23,1 %), кандидати історичних наук, доценти – 4 (30,7 %), кандидати історичних наук – 3 (23,1 %). Тобто, викладачі найвищого рівня склали 46,2 %.

До роботи на кафедрі залучались викладачі інших університетських кафедр і освітніх установ м.Одеси: д.і.н., проф. Н.М.Якупов, д.пол.н., проф. І.М.Коваль, к.і.н., доц. М.А.Шевчук, к.і.н., доц. О.І.Павлов, к.філол.н., доц. В.Г.Зінченко, к.і.н., асистент С.М.Вегерчук.

В ці ж роки кафедрі з різних причин залишили к.і.н., доц. А.К.Лозовський, к.і.н., доц. Г.М.Шабанова, к.і.н. М.С.Покась, к.і.н., доц. О.Ф.Цвіркун, к.і.н. О.В.Білецька.

Викладачі кафедри займали адміністративні посади на факультеті: заступниками декана історичного факультету з учбової роботи були А.С.Поспелов і С.В.Мілевич. Державні екзаменаційні комісії в ці роки очолювали в ряді вузів О.Б.Дьомін, І.С.Гребцова, І.Д.Черних.

Багато в чому результативність роботи кафедри визначається стабільністю лаборантського складу. З 2008 р. на кафедрі склався кваліфікований колектив у складі ст. лаборантів Я.В.Браги, К.А.Калякіної, Г.В.Руденко.

У 2005 – 2009 рр. на кафедрі, враховуючи захист аспірантів попередніх років випуску, відбулось 13 захистів кандидатських дисертацій: під керівництвом О.Б.Дьоміна захистилось 6 осіб; І.С.Гребцової – 2; Д.П.Урсу – 1; Ф.О.Самойлова – 2; Т.М.Попової – 1; І.Д.Черних – 1.

У докторантурі кафедри за цей час перебували 5 осіб, в тому числі й два співробітника кафедри. В 2009 р. захищена дисертація на здобуття наукового ступеня д.і.н. О.В.Зінченко «Еволюція Державної Ради в системі російської монархії (1905 – 1917 рр.)» (науковий консультант О.Б.Дьомін).

Професорсько-викладацький склад кафедри

За п'ятиріччя значно зменшилось, у порівнянні із 90-и рр. ХХ ст., стажування представників закордонних вузів. У 2006 р. працювала Т.Пентер із Кельнського університету (ФРН), у 2008 р. – А.Айсфельд із Nord-Oste Institute (Гамбург, ФРН). В 2009 р. – асистент професора історії кафедри гуманітарних наук Бірмінгемського коледжу університету штату Алабама (США) Р.Ло.

Д.і.н. професор Дьомін О.Б. нагороджений Почесною відзнакою міського голови “Подяка”(2010), к.і.н., професор Попова Т.М. нагороджена Почесною грамотою міського голови (2010).

Таким чином, за п'ятиріччя основний склад кафедри залишався майже незмінним, зберігаючи високий професійний рівень. У порівнянні з попередньою п'ятирічкою збільшилась кількість захищених кандидатських дисертацій.

Навчально-методична робота

Колектив кафедри забезпечує увесь комплект лекційної та навчально-методичної роботи. Викладачі читали понад двадцять загальних та близько тридцяти спеціальних курсів, виконували учбову роботу, передбачену навчальними планами та програмами.

В 2009/2010 учбовому році загальні курси розподілені між викладачами кафедри наступним чином:

Виробниче засідання кафедри

О.Б.Дьомін читав «Вступ до історичної науки», «Історія південних і західних слов'ян», «Історія міжнародних відносин»; І.С.Гребцова – «Історія Росії», «Спеціальні історичні дисципліни (Джерелознавство)»; Д.П.Урсу – «Методика опрацювання історичних джерел», «Актуальні проблеми сучасної історіографії нової та новітньої історії», «Методологічні проблеми історичної науки», «Актуальні проблеми зарубіжних країн»; Т.М.Попова – «Теорія та методологія історії», «Історіографія», «Історія історичної науки»; Ф.О.Самойлов – «Історія Росії»; І.Д.Черних – «Історія Азії та Африки», «Методика викладання історії у вищій школі»; І.М.Шкляев – «Історичне краєзнавство», «Історія СРСР»; С.В.Мілевич – «Історія Росії», «Спеціальні історичні дисципліни (Генеалогія)»; П.І.Барвінська – «Історія СРСР»; А.С.Поспелов – «Історія Латинської Америки», «Новітня історія Європи та Америки»; Ю.В.Шахін – «Історія південних і західних слов'ян»; С.В.Ковальський – «Нова історія Європи та Америки», «Сучасне міжнародне становище»; О.Г.Середа – «Нова історія Європи та Америки», «Всесвітня історія»; С.М.Вегерчук – «Методика викладання історії», «Основи педагогічної майстерності». Практично усі курси забезпечені навчально-методичною документацією, підготовленою впродовж останніх років.

За час викладацької діяльності викладачі кафедри накопичили певний досвід, що систематизований та узагальнений у вигляді навчальних посібників та методичних розробок. За п'ять років за університетські та власні кошти викладачі видали шість навчальних посібників: Гребцова І.С. Центральна і регіональна преса Російської імперії XVIII – початку XX ст. як історичне джерело. – Одеса, 2005; Самойлов Ф.О. Історія Одещини й Одеси II пол. XIX – 1914 р. – Одеса, 2006; Черних І.Д. Історія країн Азії періоду нового часу XV ст. – 60-і рр. XIX ст. – Одеса, 2007; Шкляев І.Н. Історія України (посібник для поступаючих в ВУЗи). – Одеса, 2006; Самойлов Ф.О. Нариси з історії культури кінця XIX – початку XX ст. – Одеса, 2008; Павлов О.І. Тенденції розвитку цивілізацій у контексті глобалізації. – Одеса, 2009. При цьому перший посібник Ф.О.Самойлова має гриф Міністерства освіти і науки України. Ще два учбові посібники (проф. Д.П.Урсу і проф. О.Б.Дьоміна) не були опубліковані, бо не знайшлося джерел фінансування цих видань.

За п'ять років помітно змінилась навчальна діяльність кафедри. Для кафедри, яка веде дисципліни, головним чином, на старших, випускних курсах, введення триступеневого освітнього рівня потребувало відмови від довгорічної практики оцінювання знань студентів під час екзаменаційної сесії, привело до зміни ритму роботи із рівномірним розподілом зусиль протягом усього навчального року, зростання самодисципліни одночасно із підвищенням вимогливості до студентів, бо перспективи перескладання учбових предметів у наступному семестрі просто переставали існувати.

Незважаючи на помітну тенденцію останніх років послаблення вимог щодо виступу викладача із публічною лекцією, на кафедрі залишається традиційний підхід проведення відкритої лекції або ж практичних занять раз у декілька років. Практично усі викладачі раз чи два впродовж п'яти років прочитали таку лекцію.

Учбовий напрямок кафедри реалізується в системі спецкурсів, чия структура характеризується певними особливостями. На кафедрі впродовж вже майже п'ятнадцяти років функціонують дві спеціалізації – «Нова і новітня історія» й «Історія Росії». Викладацький склад розподілений за спеціалізацією приблизно порівну. Проблематика спецкурсів склалась історично і формувалась як із обов'язкових за міністерським планом спецкурсів, так і спецкурсів, запропонованих викладачами. В результаті утворилось шість тематичних блоків.

Перший блок складала спецкурси, що мають конкретно-історичне спрямування: Соціальний – економічний, політичний, культурний розвиток прикордонних територій Російської імперії II пол. XIX – XX ст.; Громадянська війна на постімперському

російському просторі: регіональний аспект; Новгородська боярська республіка та великі удільні князівства Північно – східної Русі XII – XV ст.; Великі та удільні князівства Північно – східної Русі у кін. XII – XV ст.; Історія Одеси та Одещини; Особливості менталітету населення Одеси в роки революції та громадянської війни; Російські німці: історія та сучасність; Історичні портрети політичних та державних діячів зарубіжних країн.

До першого блоку примикають спецкурси другого блоку з історії міжнародних відносин: Зовнішня політика СРСР в період холодної війни; Східне Середземномор'я в роки холодної війни; Міжнародні відносини в Азії, Африці та Латинській Америці в 1975 – 1991 рр.; Великі держави та локальні конфлікти 1970 – 1990 рр.; Радянсько – югославські відносини 1945 – 1964 рр.; Зовнішня політика Англії в процесі формування світової системи держав.

Третій блок сформувався із спецкурсів методологічного характеру та спеціальних історичних дисциплін: Сучасна історіографія зарубіжних країн (проблеми теорії та методології історії); Жінки в історії Європи XVIII – XX ст.; Гендерна історія: методологія та основні проблеми; Соціокультурні параметри історії традиційних азіатських суспільств; Модернізація азіатських суспільств (XIX ст. – поч. XX ст.); Соціокультурні параметри традиційного Сходу (XVI – XX ст.); Неоєврозійство: історико-філософські погляди Л.М.Гумільова; Історія історичної науки; Методика історичних досліджень; Календарні системи народів світу нового та новітнього часу; Генеалогія.

Історико-політологічні спецкурси входили до четвертого блоку: Історія соціальних та демократичних рухів; Тенденції розвитку цивілізації в контексті глобалізації; Політичні системи зарубіжних країн; Національні проблеми сучасного світу.

У п'ятому блоці зосереджувались спецкурси із історії культури: Історія культури Європи XVII – перша половина XIX ст.; Історія російського живопису: від витоків до поч. XX ст. (на базі Одеського художнього музею); Скарби художніх музеїв м. Одеси; Актуальні проблеми російської культури кін. XIX – поч. XX ст.

Шостий спеціальний блок складали спецкурси педагогічного спрямування: Методика викладання історії у вищій школі (для магістрів денного відділення); Актуальні проблеми патріотичного виховання в школі; Історія становлення методичної думки.

Особливе місце в роботі кафедри займають практики. Кафедра вела дві навчальні практики: педагогічну та музейну.

Музейна практика була організована членами кафедри у відповідності з вимогами робочої програми музейної практики, підготовленої членами кафедри. Музейна практика сприяє патріотичному вихованню студентів-істориків, розширенню їхнього кругозору, підвищенню культурного рівня, поглибленню знань в галузі історії України та всесвітньої історії. Музейну практику проходять студенти другого курсу денної форми навчання під керівництвом провідних викладачів кафедри. Завдання практики вирішувалися комплексно, в ході ознайомлення з рядом колекцій музеїв, вивченням управлінських структур музеїв, а також засобів організації і збереження в них матеріалу. Практика охоплювала 22 музеї Криму, 14 музеїв Одеси та 18 музеїв Києва.

В АР Крим музейна практика (керівник – І.М.Шкляев) проводилась у дев'яти містах. Це передбачало переїзд із одного міста в інше, що ускладнювало умови її проведення. Базами практики тут є пам'ятники міст Феодосія, Судак, Ялта, Алушка, Севастополь, Балаклава, Бахчисарай, Сімферополь.

Другою базою музейної практики останніх років є м.Київ (керівник – Ю.В.Шахін). Музеї Києва мають дещо іншу спрямованість, вони не такі різноманітні, як кримські, але у комплексі дають поглиблене бачення специфіки музейної справи. Узагальнення історії України, духовні скарби українського народу, світові мистецькі надбання – складова музейної практики. Особливості експозиційної роботи, специфіку

проведення екскурсій студенти пізнають в процесі ознайомлення з музейними експозиціями та фондами.

В м.Одеса (керівники – Ф.О.Самойлов, С.В.Мілевич та А.С.Поспелов) за останні роки зросла, із 9 до 14, кількість баз практики. В одеських умовах студенти мають можливість глибше познайомитися з матеріалами експозиції та фондів, проаналізувати специфіку методів музейної роботи, навчитись методиці та принципам побудови музейної експозиції, збору, обробці та збереженню експонатів тощо.

Стримуючим чинником і у розвитку наповнення змісту практики, і у розширенні географії баз практики виступають фінансові проблеми. Різке зростання цін на музейні квитки, на міжміський транспорт тощо вимагає збільшення фінансування практик та пошук шляхів підвищення ефективності традиційних форм її проведення.

Кафедра щорічно проводить педагогічну та магістерську практику для студентів денного та заочного навчання. Впродовж майже трьох десятиліть її організацією займався А.К.Лозовський. З 2008 р. керівництво практикою перейшло до С.М.Вегерчука. Багаторічний вчительський досвід обох керівників сприяв справному функціонуванню усіх ланок практики у майже двох десятках середніх шкіл, гімназій, університетів, закладів науки та культури, державних структурах м. Одеси та області.

У 2005 – 2009 рр. зберігались навчальні та методичні

зв'язки кафедри з Одеським обласним інститутом удосконалення вчителів. Ряд викладачів читали лекції вчителям області, входили до журі обласних олімпіад, конкурсів та турнірів. Разом з фахівцями інституту А.С.Поспелов взяв участь у розробці та запровадженню в навчальний процес програми з комплексного викладання всесвітньої історії, історії України та регіональної історії.

Сталого характеру набули плідні творчі контакти із педагогічним колективом середньої школи № 4 м. Іллічівська (директор – О.Р.Боровська) та з істориками авторської школи М.П.Гузика (м.Южне, Одеська обл.), із викладачами ряду шкіл міста та області.

Викладачі кафедри тою чи іншою мірою брали участь у різноманітних обласних та республіканських заходах по роботі із учнівською молоддю. Найбільш активно у цьому напрямку працював А.С.Поспелов, який з 2006 р. є членом журі всеукраїнського турніру юних істориків, а з 2008 р. – членом журі всеукраїнської олімпіади з історії.

Постійною складовою кафедральної роботи стала співпраця із бібліографічним відділом Наукової бібліотеки університету. Обопільним доробком була публікація 2006 р. біобібліографічного покажчика, присвяченого життю та діяльності професора кафедри Д.П.Урсу. За ініціативи проф. І.С.Гребцової підготовлені бібліографічні покажчики «Розвиток благодійності в Одесі ХІХ – початку ХХ ст.», «Благодійність і меценатство в Новоросійському університеті» (2009 р.).

В цілому навчально-методична робота кафедри залишалась одним із головних напрямів діяльності кафедри. Активно провадилась робота по впровадженню кредитно-

Педагогічна практика

модульної системи, викладачі продовжували працювати над підготовкою нових учбових посібників та навчально-методичної документації.

Наукова робота

Одним із основних напрямів діяльності кафедри є науково-дослідницька робота. Вона проводилась відповідно державного плану і розрахована на п'ять років.

У 2005 р. колектив кафедри завершив дослідження теми "Питання нової та новітньої історії: глобальний та регіональні аспекти" (№ 241, держреєстрація 0101U008294, науковий керівник Самойлов Ф.О.). З 2006 р. кафедра розпочала розробку наукової теми «Нова та новітня історія: суспільний та особистісний виміри» (№ 154, держреєстрація 0106U006200, науковий керівник – Ф.О.Самойлов, О.Б.Дьомін).

Більшість напрямків кафедральної теми спрямовані на визначення співвідношення суспільного і особистого вимірів у різні історичні епохи на просторах Євразії та Америки.

О.Б.Дьомін розробляв кардинальну для слов'янської історії кирило-мефодієвську проблематику. В серії статей їх діяльність показана на тлі історичних подій середини IX ст. та європейських релігійно-культурних зрушень. Основним доробком його дослідження стало вивчення конфесіональних, ментальних та культурно-освітніх аспектів розробленої ним концепції кириличної основи слов'янської азбуки.

Ці напрацювання вивели О.Б.Дьоміна на ряд інших питань біографістики. Вивчення діяльності військових і адміністраторів таких як О.В.Суворов, М.С.Воронцов та професорів університету О.М.Клітіна, П.М.Біцільлі дозволяє вийти на узагальнення бачення місця суспільного і особистого у всесвітній історії.

І.С. Гребцова у ряді монографій проаналізувала і суспільну, і особисту складову такого явища як благодійність. Вона розкрила передумови та специфіку поширення благодійності і меценатства на Півдні Російської імперії. Це дозволило виявити внесок адміністративних і приватних осіб у становленні державної опіки та громадського піклування. Як показала І.С.Гребцова, для Одеси, на відміну від інших регіонів імперії, значну роль відігравала етно-конфесійна благодійність. Особливий акцент дослідниця зробила на вивченні місця жіноцтва в системі російського благодійництва. Вона довела, що найбільше уваги жіночі благодійні організації приділяли безпосередньо жіноцтву, їх освіті, вихованню тощо. Підкреслила І.С.Гребцова і специфіку моделі взаємодії університетських і міських благодійних товариств Одеси, виявила внесок у благодійну роботу викладачів, студентів та випускників Новоросійського університету.

У науковому доробку Т.М.Попової за ці роки монографія та цикл статей у провідних українських, російських та болгарських виданнях. Вони присвячені вивченню наукової спільноти історіографів в системі університетської науки. Особистісний вимір проблеми виявлений через діяльність професорів Новоросійського університету О.М.Маркевича, В.Е.Крусмана, Є.М.Щепкіна, П.М.Біцільлі, які репрезентували процес становлення та розвитку співтовариства історіографів на регіональному рівні.

На вивченні східноєвропейських історичних робіт у німецькомовних країнах Європи впродовж XIX – XX ст. зосередилась П.І.Барвінська. Вона дійшла висновку, що процес інституалізації фаху «східноєвропейська історія» мав певні відмінності в Німеччині і Австро-Угорщині, розрізнявся спрямованістю на різні слов'янські країни та кадровим складом професорів. Окрім особистого фактору значну роль у розвитку східноєвропейських досліджень зіграв політичний чинник.

Основним у роботі Ф.О.Самойлова було дослідження фактору особистості у суспільному розвитку. У циклі статей він показав, що в розвитку Одеси важливу роль відігравала наука та культура. Об'єктом уваги автора були різні аспекти історії Новоросійського університету, діяльність його викладачів, науковців, співробітників,

видатних випускників. На прикладі французьких емігрантів Ф.О.Самойлов показав їх місце в процесі створення навчальних закладів Одеси початку XIX ст. та ролі М.С.Воронцова в історії краю.

В роботах більшої частини викладачів кафедри акцент зроблений на вагомості суспільного виміру розвитку нової та новітньої історії. Дослідники вивчали різні просторові рівні: міжнародний та регіональний. І.Д.Черних у серії статей та навчальному посібнику, що має авторський характер, проаналізувала соціокультурні параметри початкового етапу історії модернізації азійських суспільств. Вона підкреслила значення концепції осьового часу в країнах Сходу та недвозначність гендерного чиннику в історії раннього нового часу країн Азії. В публікаціях І.Д.Черних намічені напрямки переоцінки міста і ролі східних суспільств нового часу в контексті їх стадіальної ідентифікації та принципів соціокультурного плюралізму.

У роботах Д.П.Урсу представлена історична еволюція міжнародних неурядових організацій. Крім того, Д.П.Урсу дослідив тему долі військовополонених, особливо французьких, що під час Другої світової війни були звільнені Червоною армією і повертались через Одесу додому. Показаний і зворотній процес репатріації радянських громадян із Франції також через Одесу у 1946 р.

А.С.Поспелов розглянув перебіг та особливості воєнних конфліктів в країнах Азії, Африки й Латинської Америки 1975 – 1991 рр. Він показав роль антиурядових повстансько-партизанських структур в локальних конфліктах, визначив кількісні характеристики військово-морських сил ряду повстансько-партизанських формувань. Цими публікаціями він фактично започаткував вивчення на кафедрі військової історії.

Ю.В.Шахін у монографії, ряді статей та публікації джерел показав особливості суспільної кризи межі 1940-х – 1950-х рр., яку переживала Федеративна Народна Республіка Югославія. Звернення до часів Другої світової війни дозволило йому простежити регіональні прояви четницького колабораціонізму. Паралельно із цим він здійснив роботу по уточненню біографій учасників загальноросійського революційного руху кінця XIX – початку XX ст.

В 2009 р. розпочав роботу по вивченню історії національно-визвольної боротьби греків-кіпріотів, встановленню кіпрської державності та місця етнополітичної ідеології в процесах державотворення другої половини XX ст. С.В.Ковальський.

У ряді тем викладачів кафедри пріоритет віддавався вивченню значення суспільних чинників, насамперед, на регіональному рівні. І.М.Шкляев проаналізував непередбаченість та суперечливість військово-політичних і політико-правових змін в Одесі в 1917 – 1918 рр. Одночасно І.М.Шкляев почав вивчати діяльність російської адміністрації на Півдні Російської імперії за часів генерал-губернатора М.С.Воронцова.

С.В.Мілевич в процесі дослідження протоколів Одеської ради робітничих депутатів на межі 1917 – 1918 рр. підтвердила роль ради в активізації політичної боротьби в Одесі. Певним доробком автора стало дослідження генеалогії роду Воронцових.

О.В.Білецька показала роль військового спорядження та зброї в системі цінностей панівних верств населення подільського регіону на межі середньовіччя та раннього нового часу.

Певним підсумком наукової роботи викладачів є її апробація у формі виступів на наукових конференціях. За п'ять років усі викладачі кафедри виступили із 117 доповідями на 52 конференціях, тобто в середньому на кожного викладача за п'ятирічку припало по 9 доповідей чи 1,8 доповідей на рік.

Однак менше уваги приділялось участі членів кафедри у щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу і наукових працівників ОНУ. Так, в 2005 р. від кафедри виступало 5 доповідачів, в 2006 р. – 4, в 2007 р. – 5, але 2 із них аспіранти, в 2008 р. – 3 викладачі, докторант і аспірант. В останні роки здійснені зусилля

по подоланню подібного формалізованого підходу з метою зробити університетські щорічні конференції дійсним звітом наукової роботи. Отож зросла чисельність виступаючих на таких наукових зібраннях. І вже в 2009 р. ситуація змінилась – на 64-й конференції було виголошено 18 доповідей: 7 викладачів, докторант і 10 аспірантів.

Проте, все ще простежується нерівномірна участь викладачів у подібного роду звітних конференціях. Усього за ці роки нараховується 22 викладацьких виступи, з яких 13 виступів або 59 % припало на чотирьох викладачів (О.Б.Дьомін – 4, І.Д.Черних – 3, А.С.Поспелов – 3, Ю.В.Шахін – 3).

За п'ять років кафедра організувала та реалізувала низку наукових міжнародних проєктів-конференцій. Спільно з національним товариством м.Одеси «Русич» кафедра провела в 2006 р. науково-практичну конференцію, присвячену Кримській війні наук (наук. кер. – О.Б.Дьомін).

Три засідання міжнародної конференції «Одеські Воронцовські читання» (2007 – 2009 рр.) (наук. кер. – І.М.Шкляєв) науковців України, Росії та Молдови носили меморіальний характер. На них розглядались різноманітні аспекти життя та діяльності князя М.С.Воронцова.

Краєзнавчий та меморіальний характер мали три засідання міжнародної конференції грецьких та українських істориків «Маразлієвські читання» (наук. кер. – О.Б.Дьомін) (спільно із Одеською філією Грецького фонду культури), присвячені громадському діячеві м.Одеси Г.Г.Маразлі.

Проблемам славістики були присвячені два засідання міжнародної конференції «Гуситські читання» (наук. кер. – О.Б.Дьомін) (спільно із посольством Чеської Республіки в Україні та Одеським національно-культурним товариством «Чеська родина»). На них обговорювались проблеми історії Чехії, питання історії та культури чехів України.

В 2009 р. кафедра спільно із Центром досліджень із історії освіти, науки та техніки на півдні України імені академіка В.І.Липського започаткувала проведення науково-практичних конференцій «Північне Причорномор'я у збройних конфліктах XVI – XX ст.» (наук. кер. – О.Б.Дьомін, А.С.Поспелов). Перше зібрання було присвячене 65-й річниці визволення Одеси від німецько-румунських окупантів.

В 2008 р. кафедрою був проведений науково-методичний семінар «Британська політика в системі міжнародних відносин», на якому представлялись доповіді в основному молодих дослідників, що займаються британською історією.

В грудні 2008 р. кафедра продовжила практику організації кафедральних розширених засідань із запрошенням історичної громадськості міста та істориків інших міст України «Історіографічні читання», на цей раз присвячене пам'яті к.і.н., доцента, знаного дослідника аграрної історії Північно-Західної Росії XVI – XVIII ст. Г.М.Шабанової (1933 – 2006).

Члени кафедри задіяні у чисельних структурах, пов'язаних із науковою підготовкою істориків різного рівня кваліфікації. У вересні 2008 р. О.Б.Дьомін став членом експертної ради ВАК України з історичних наук. Викладачі кафедри впродовж 2005 – 2009 рр. були членами спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій: в Одеському національному університеті імені І.І.Мечникова – О.Б.Дьомін, І.С.Гребцова, Д.П.Урсу, А.К.Лозовський; в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (м.Київ) – О.Б.Дьомін, в Дипломатичній академії України при МЗС України (м.Київ) – О.Б.Дьомін, в Дніпропетровському національному університеті – Д.П.Урсу, в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (м.Миколаєв) – І.Д.Черних.

Ряд науковців кафедри виступали офіційними опонентами докторських та кандидатських дисертацій на захистах в Києві, Донецьку, Луганську, Чернівцях, Львові,

Чернігові, Кишиневі (О.Б.Дьомін), Миколаєві, Одесі (І.Д.Черних), Одесі (І.С.Гребцова, Ф.О.Самойлов).

Близько сорока відгуків на автореферати дисертацій українських та російських істориків за ці роки підготували О.Д.Дьомін, І.С.Гребцова, Д.П.Урсу, Ф.О.Самойлов, Т.М.Попова, І.Д.Черних, І.М.Шкляєв, П.І.Барвінська, А.С.Поспелов.

Членами редакційних колегій збірників та наукових видань були 10 викладачів кафедри (або 80 %): О.Б.Дьомін (12 видань – Київ, Одеса, Луганськ, Ізмаїл), І.С.Гребцова (6 видань – Київ, Одеса, Ізмаїл), Д.П.Урсу (4 видання – Одеса, Сімферополь, Ізмаїл), Т.М.Попова (3 видання – Київ, Вороніж, Одеса), Ф.О.Самойлов, І.М.Шкляєв, П.І.Барвінська, А.С.Поспелов, Ю.В.Шахін, С.В.Ковальський.

Викладачі кафедри являються головними редакторами ряду наукових збірників: О.Б.Дьомін – «Суворовские чтения», І.М.Шкляєв – «Воронцовский сборник», А.С.Поспелов – «НОВИК».

За п'ять років члени кафедри видали сім монографій:

у 2007 р. – чотири: Гребцова І.С., Гребцов В.В. «Становление государственного попечительства и общественной благотворительности в Одессе в конце XVIII – 60-е годы XIX ст.»; Гребцова І.С., Накаева С.А. «Очерки женского благотворительного движения на юге Российской империи (20–60-е гг. XIX ст.)»; Попова Т.М. «Историография в лицах, проблемах, дисциплинах: Из истории Новороссийского университета»; Шахин Ю.В. «Идейное наследие сталинизма в левом движении Украины (критический анализ)»;

у 2008 р. – дві: Павлов О.І. «Сільський розвиток в Україні: теорія, практика, управління»; Шахин Ю.В. «Югославия на пути модернизации: 1947 – 1961 гг.»;

у 2009 р. – одну: Гребцова І.С. «Новороссийский университет в развитии благотворительности в Одессе (вторая половина XIX – начало XX ст.)».

Майже половина усіх видань здійснена особисто та у співавторстві І.С.Гребцовою, дві книжки видав Ю.В.Шахін, по одній – Т.М.Попова та О.І.Павлов.

Ще одне видання має історико-мемуарний характер: Д.П.Урсу у 2006 р. опублікував книжку «Факультет. Воспоминания. Разыскания. Размышления», в якій він розповідає про своє дитинство, студентські та викладацькі роки в Одеському університеті.

Крім того, члени кафедри зібрали, відредагували та видали сім наукових збірок статей та доповідей: Одесские чтения памяти М.С. Воронцова. – Одесса, 2007; Одесские Воронцовские чтения. – Одесса, 2008; Воронцовский сборник. – Вып. I. – Одесса, 2008; Воронцовский сборник. – Вып. 2. – Одесса, 2009; НОВИК. Сборник научных трудов по военной истории. – Вып. I. – Одесса, 2008; НОВИК. – Вып. II. – Одесса, 2009; Британская политика и мир: контуры исторического взаимодействия. Сборник научных статей (к 60-летию профессора Олега Борисовича Демина). – Одесса, 2008.

Одним із основних напрямів наукової роботи кафедри були і залишаються краєзнавчі дослідження. В жовтні 2004 р. при кафедрі був заснований Центр краєзнавчих досліджень на чолі із І.М.Шкляєвим. Проте внаслідок незалежних від кафедри обставин, Центр так і не зміг реалізувати поставлені перед ним завдання. Але майже усі викладачі кафедри тією чи іншою мірою звертались до краєзнавчої тематики.

Історико-краєзнавчу секцію Одеського будинку вчених «Одесику» очолював О.Б.Дьомін (до кінця 2008 р.). На засіданнях секції переважна більшість викладачів кафедри виголосила доповіді різноманітного характеру, що охоплювали усі періоди історії Одеси.

Важливе місце в викладацькій науковій роботі займає наукове редагування та рецензування. О.Б.Дьомін провів наукове редагування семи видань, Ф.О.Самойлов – двох книжок, І.М.Шкляєв – одної праці. Титульними рецензентами монографій та учбових посібників були О.Б.Дьомін, І.С.Гребцова, І.М.Шкляєв, А.С.Поспелов.

Більша частина викладачів та ряд аспірантів кафедри від'їжджали за кордон із пошуковими цілями, для роботи в архівах та бібліотеках Російської Федерації, Федеративної Республіки Німеччини, Союзної Республіки Югославії, Польської Республіки, Республіки Болгарія.

Значну увагу кафедра приділяє роботі зі студентами. Науково-дослідницька студентська робота йде по декількох напрямках. По-перше, це участь в студентських наукових гуртках: історії міжнародних відносин, історії Росії та військової історії. Крім доповідей, в рамках гуртків організовувались і більш масштабні заходи. Так виник «Науковий одеський військово-історичний клуб» або скорочено НОВІК. Залучаючи як місцевих фахівців військової історії, так і знавців із інших міст України гуртківці видали за 2008 – 2009 рр. два випуски збірки «НОВІК».

Іншим напрямом наукової студентської роботи є апробація її результатів через участь в наукових конференціях різного рівня. Прискіплива увага викладачів кафедри до підвищення ефективності наукової роботи студентів дала свої результати. Особливо наочно це стало видно у 2009 р. Тільки на міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Одеські читання» 2009 р. аспіранти та студенти кафедральних спеціалізацій представили 27 доповідей, в тому числі 18 студентських. На «Одеських читаннях» 2010 р. загальна кількість доповідей залишилась майже такою ж – 24, але зменшилась кількість студентських до 11 доповідей. Загалом же, якщо в 2008 р. 32 студенти взяли участь у 18-и наукових конференціях, то в 2009 р. в 10-и наукових конференціях взяли участь вже понад 60 студентів.

Третім, підсумковим напрямом студентської наукової роботи є наукова публікація. За п'ять років студентами спеціалізації видано 104 публікації, проте основний сплеск наукової активності студентів припав на 2008 – 2009 рр., коли з'явилося 81-а публікація або ж 78 % від загальної кількості за п'ять років.

Як наслідок, студенти спеціалізації почали виходити на кращі показники і в інших напрямках роботи. У 2004, 2005 рр. О.Симоненко взяла участь у II турі Всеукраїнської олімпіади. У 2008/09 учбовому році О.Демченко, С.Кінка були переможцями I (університетського) туру студентських олімпіад з історії й брали участь у II турі. У 2008 р. А.Чебан на всеукраїнському конкурсі з польської мови зайняла друге місце.

Виховна робота

Виховна робота є важливою складовою частиною усього комплексу виробничого процесу кафедри і тому їй приділяється постійна увага. Питання форм, методів, організації та контролю виховної роботи періодично розглядались і обговорювались на засіданнях кафедри.

Одна із форм – заохочення студентів до участі в суспільному житті факультету. Представники кафедральних спеціалізацій завжди беруть участь у проведенні факультетського конкурсу «Пан і Пані» та Дня факультету. Вагома участь студентів спеціалізацій у фольклорно-етнографічній театральній студії «Джерело». Тільки в 2005 – 2008 рр. в ній займались С.Ковальчук, Г.Пташник, В.Короленко, Т.Балабан, Ю.Сидоренко, Л.Стоянова, В.Лейман, Г.Чернев, У.Ткаченко.

У ряді заходів розкрився творчий потенціал студентів спеціалізації. Старшокурсники входили до складу ряду команд інтелектуальної гри «Що? Де? Коли?». Г.Руденко у 2009 р. стала лауреатом Всеукраїнського фестивалю художньої творчості «Весняна хвиля» в номінації «Авторська пісня».

День кафедри

У січні 2009 р. викладачі та студенти спеціалізації кафедри започаткували святкування Дня кафедри, який сприяв згуртуванню викладацько-аспірантсько-студентської спільноти.

На кафедрі приділяють увагу патріотичному та інтелектуальному вихованню студентів. П.І.Барвінська була одним із координаторів акції «Різдво разом» (Одеса – Львів) та організаторів проведення

«круглого столу» «Схід – Захід, Південь – Північ: що нас єднає і що нас роз'єднує». Ф.О.Самойлов проводив екскурсію по місту для студентів, І.М.Шкляєв знайомив із музеями одеської міліції та судової медицини.

Не менш повчальне ознайомлення із організацією роботи закордонних культурних представництв в Одесі. О.Б.Дьомін разом зі студентами часто відвідував музей Філікі Етерії, а П.І.Барвінська – Баварський культурний центр. Підтримуються певні зв'язки і по роботі з національними меншинами регіону, насамперед із болгарами, одеською громадою греків, руським національним товариством м.Одеси «Русич», одеським міським чеським товариством «Чеська родина». Так, у 2008 р. в Болгарському культурному центрі напередодні 130-річчя визволення Болгарії від турецького панування у науково-просвітницьких заходах були задіяні О.Б.Дьомін, Ю.В.Шахін та студенти спеціалізацій кафедри.

Викладачі кафедри приймали участь у громадському житті області та міста. В лютому 2009 р. О.Б.Дьомін виступав на науково-практичній конференції з історії голодомору у м.Кодима Одеської області. І.М.Шкляєв, А.С.Поспелов, Ю.В.Шахін виступали на ряді телевізійних каналів Одеси з ряду полемічних питань історії та розвитку сучасного світу. О.Г.Серєда вів роботу у болгарському культурно-освітньому центрі «Аз-Буки-Веді». Просвітницьку мету переслідують виступи у лекторії Одеської філії Грецького фонду культури (О.Б.Дьомін, Ф.О.Самойлов, І.М.Шкляєв, А.С.Поспелов).

Не цурались викладачі і студенти кафедри й занять спортом. О.І.Павлов, С.О.Бізіков та К.А.Калякіна у складі команди викладачів та співробітників факультету із баскетболу у 2008 р. зайняли перше місце в університетських змаганнях професорсько-викладацького складу. К.А.Калякіна неодноразово була переможцем та призером чемпіонату Одеси серед вузів із баскетболу.

До збірної команди України із баскетболу входила студентка Д.Матвєєва. Призерами всеукраїнських та обласних змагань із різних видів боротьби стали студенти спеціалізації А.Ткачук, В.Чебан, В.Короленко, Л.Стоянова. Членами збірної команди університету із жіночого футболу були Г.Руденко, К.Кучеренко, І.Ходацька, Н.Форостенко.

Спортивне життя

У міні-футболі представлені студенти спеціалізацій А.Артьомов, О.Димура, О.Кірвас (капітан команди «Легіон»), В.Короленко (капітан команди «Елада-Шустов»), В.Діденко та інші. Аспірант кафедри Д.Давтян входив до збірної команди факультету по футболу.

Таким чином, впродовж 2004 – 2009 рр. викладацький склад кафедри залишався на високому професійному рівні. Колектив продовжив займатись навчальною, науковою та виховною роботою. Основна увага зосереджувалась на перебудові усього комплексу кафедрального учбового процесу у відповідності із вимогами кредитно-модульної системи. Певні зрушення досягнуті в останні роки у науковій роботі викладачів та студентів. Розпочався процес переосмислення напрямів виховної та наукової роботи. Публікації членів кафедри засвідчують їх відповідність сучасним вимогам. Це дозволяє з надією дивитись на перспективу розвитку кафедри у майбутньому.